Brandis - De Perditis Aristotelis Libris
De Ideis et de Bono... 1823

DE

PERDITIS ARISTOTELIS LIBRIS
DE IDEIS ET DE BONO
SIVE PHILOSOPHIA

DIATRIBE

QUA

ORATIONEM EX LEGE PUBLICA

d. I. FEBRUAR h. XI IN AULA ACADEMICA

A SE HABENDAM

INDICIT AD EAMQUE AUDIENDAM

INVITAT

CHRISTIANUS AUGUSTUS BRANDIS

PHILOS. DOCTOR ET PROFESSOR P. O.

BONNAE

APUD E. WEBER.

1823.

buissent aut bene perpensa quae de Aristotelis libris deperditis ab Alexandro Aphrodisiensi, Simplicio aliisque auctoribus traduntur, tam levibus conjecturis non indulsissent. Quam cupide autem certatum sit, utrum tota Platonis philosophia in ejus dialogis contineatur, ex iisque plena ejusdem cognitio hauriri possit, an princeps ille philosophorum in dialogis nihil affirmans et in utramque partem disserens, philosophiae suae summa capita vulgo absconderit, paucisque solummodo e discipulorum corona electis in scholae adyto aperuerit, et quam parum adhuc certamen hoc compositum sit, inter omnes constat. In neutram vero partem satis accurate disputatum esse videtur. Qui enim aegre ferentes se arduam Platonis in dialogis doctrinam admirari quidem, haud satis tamen percipere posse, ad mysteria scholae provocant, testimoniis nituntur ipsius Platonis aut minus intellectis aut depromtis ex epistolis Platoni falso adscriptis. Qui autem contendunt integram Platonis doctrinam in ejus dialogis contentam esse, aut non meminerunt plura Aristotelem ex magistri doctrina et in libris qui exstant et in deperditis tetigisse, quorum ne vestigia quidem in dialogis Platonicis reperiuntur, aut Stagiritae parum fidei tribuerunt. Neque equidem contenderim Aristotelem magni doctoris doctrinam satis mente comprehendisse, imo crediderim nunquam eum minus acutum esse, quam ubi contra Platonis ideas disputat: at temere facit, qui ei fidem abrogat, ubi haud interposito suo judicio tangit

alten Litterat. IV Stück), in Commentationibusque Societ. Reg. Gottingens. volum. XV p. 106 sqq.

aut memorat dogmata quaedam Platonis, de quibus hujus silent dialogi.

2. Quid multa? quae inchoaverat et adumbraverat Plato in dialogis, ulterius persecutus est et accuratius explicuit in scholis, quarum saltem partem clarissimi ejus discipuli Aristoteles, Hestiaeus, Speusippus, Heraclides Ponticus et Speusippi auditor Xenocrates litteris consignatam publicarunt.

Testis est Simplicius, qui in commentar. in Aristotelis Auscultat. physic. f. 32 B, ad Alexandri Aphrodisiensis testimonium provocans, *λέγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος*, inquit, *ὅτι κατὰ Πλάτωνα πάντων ἀρχὴ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν τό τε ἕν ἐστι καὶ ἡ ἀόριστος δυάς, ἣν μέγα καὶ μικρὸν ἔλεγεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης μνημονεύει. λάβοι δὲ ἄν τις καὶ παρὰ Σπευσίππου καὶ παρὰ Ξενοκράτους καὶ τῶν ἄλλων, οἳ παρεγένοντο ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀκροάσει· πάντες γὰρ συνέγραψαν καὶ διεσώσαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ταύταις αὐτὸν ἀρχαῖς χρῆσθαι λέγουσι.* Idem Simplicius in iisdem commentar. f. 104 B, *ἀρχὰς γὰρ καὶ τῶν αἰσθητῶν τὸ ἓν καὶ τὴν ἀόριστόν φασι δυάδα λέγειν τὸν Πλάτωνα. τὴν δὲ ἀόριστον δυάδα καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τιθεὶς ἄπειρον εἶναι ἔλεγεν· καὶ τὸ μέγα δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἀρχὰς τιθεὶς ἄπειρον εἶναι ἔλεγεν ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ λόγοις, οἷς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Ἡρακλείδης καὶ Ἑστιαῖος καὶ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι παραγενόμενοι ἀνεγράψαντο τὰ ῥηθέντα αἰνιγματωδῶς ὡς ἐρρήθη.* Ac paulo post: *καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν περὶ τἀγαθοῦ λόγων τοῦ Πλάτωνος ὁμολογῶν λέγειν, οὓς ἱστόρησαν Ἀριστοτέλης τε καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι ταδὶ γέγραφε κτλ.*

ab Anonymo Menagii Diogeneque Laertio, auctoresque, et qui Aristotelis libros de Bono et qui ejusdem libros de Philosophia laudant, alterum librorum indicem plerumque non addunt. At Suidas disertis verbis (s. v. ἀγαθ. δαίμον.) ὅτι περὶ τἀγαθοῦ, inquit, βίβλους συντάξας Αριστοτέλης, τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος συνουσίας ἐν ταὐτῷ κατατάττει καὶ μέμνηται τοῦ συντάγματος Αριστοτέλης ἐν τῷ α περὶ ψυχῆς, ὀνομάζων αὐτὸ περὶ φιλοσοφίας. Atque Johannes Philoponus ad l. Aristotelis de Anima I 2, C. 2 τὰ περὶ τἀγαθοῦ ἐπιγραφόμενα περὶ φιλοσοφίας λέγει· ἐν ἐκείνοις δὲ τὰς ἀγράφους συνουσίας τοῦ Πλάτωνος ἱστορεῖ ὁ Ἀριστοτέλης. ἔστι δὲ γνήσιον αὐτοῦ τὸ βιβλίον. ἱστορεῖ οὖν ἐκεῖ τὴν Πλάτωνος καὶ τῶν Πυθαγορείων περὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δόξαν. Idemque testatur Simplicius ad Aristotelis l. l. (f. 6. B.) περὶ φιλοσοφίας νῦν λέγει τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας, ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους καὶ Πλατωνικὰς περὶ τῶν ὄντων δόξας.

loponi sunt, sed auctorum infimae aetatis et notae. Quid vero quod ne *Galenus* quidem commentarios de *Platonis* doctrina ab ejus discipulis conscriptos, videtur cognitos habuisse? ἔτι δὲ μᾶλλον, inquit (in lib. de Nat. Homin. p. 11 ed. Basil.) ἐστὶ πιστεῦσαι πολλοὺς ἄνδρας ἐπιφανεῖς γεγονέναι ζῶντας, ἀποθανόντων δ' αὐτῶν ἀπολωλέναι τὰς περὶ τῶν δογμάτων ὑπολήψεις· ὁπότε καὶ Πλάτωνος τοσαῦτα συγγράμματα γράψαντος ὅμως οἱ μαθηταὶ λέγουσιν εἶναί τινα παρὰ τὰ γεγραμμένα τῶν ἀγράφων δογμάτων αὐτοῦ. ὥσπερ δὲ τοῖς μαθηταῖς ἄγραφα δόγματα λέγουσιν εἶναι πιστεύομεν, οὕτω καὶ τῷ Ἱπποκράτει πιστεύομεν εἶναί τινα.

Alexander denique Aphrodisiensis eosdem haud dubie de Platonica philosophia commentarios respiciens uno loco libros περὶ τἀγαθοῦ, altero περὶ φιλοσοφίας eos appellat. [6])

Neque dubitari potest, quin Aristotelis interpretes verba ejus recte ad libros περὶ τἀγαθοῦ retulerint: agitur enim de Platonis doctrina. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, inquit Aristoteles (de Anima I, 2 p. 6, 2 ed. Sylb.) ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ... ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη αὐτὸ μὲν τὸ ζῶον ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους κτλ. Ac plures certe libri Aristotelici diversis indicibus olim inscripti fuerunt. Alii v. gr. omnes octo libros Auscultationum physicarum inscripserunt περὶ ἀρχῶν, alii quinque primos de principiis, et reliquos tres, Aristotelis auctoritate ducti, περὶ κινήσεως dixerunt. (vd. Adrastum apud Simpl in physic. Auscult. f. 1. B.) Librum primum Topicorum nonnulli πρὸ τῶν τόπων, et ultimum alii περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως, alii περὶ τάξεως καὶ ἀποκρίσεως inscripserunt. (vd. Alex. in Topic. f. 5. et 249.) Et ipse Aristoteles uno loco (de Anima II, 5 p. 32, 1) libros de Generatione et Corruptione τοὺς καθόλου λόγους dicit περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, altero loco (de Anima I, 11 cf. Simpl. f. 46 Joh. Phil. 67. B.) περὶ στοιχείων. Quod si meminisset Buhlius non credidisset librum περὶ τοῦ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, a Diogene Laertio memoratum,

6) *Alexand.* in commentar. ad lib. *Aristotelis* Metaphysicor. I, 6 p. 16, 22 et I, 7 p. 25, 15 edit. Sylburg. Utrumque locum exscriptum invenies §. III, 3. 5.

fuisse. Duplicis autem necessitatis magis minusve distincte pluribus locis mentionem facit Aristoteles: nusquam vero, quod sciam, in libris qui exstant, accuratius de ea agit.[10] Verisimilius mihi esse videtur, eum in his sicuti in aliis quibusdam locis[11] aut libros de *prima philosophia* conscriptos aut disputationes de ea habitas significare voluisse. Quod vero ad Ciceronis[12] et Diogenis Laertii testimonia attinet, in dubio relinquo, utrum Aristoteles in uno eodemque de philosophia sive Bono opere, et doctoris et propria dogmata persecutus fuerit, an quae illi auctores memorant, in libris de prima Philosophia contenta fuerint, quorum partem tantum fortuna nobis non invidisse videtur. Utramvis opinionem amplectaris, habebis quo eam defendas. Cur enim propria de Deo placita in libris de Bono non exposuerit Aristoteles, cum dialectice in iis disputaverit de contrariis? Ad verba Aristotelis in

10) Quae maxime faciunt ad locum in l. de partibus Animal. explicandum, leguntur in Analyticis posteriorib. II, 11 et haec sunt: *ἡ δ'ἀνάγκη διττή· ἡ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καὶ τὴν ὁρμήν· ἡ δὲ βιαία ἡ παρὰ τὴν ὁρμήν· ὥσπερ ὁ λίθος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἄνω καὶ κάτω φέρεται, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην.* cf. Phys. Auscultat. II 9 Metaphys. V, 5. VI, 2.

11) *Arist.* Physic. Auscult. I, 9 VIII, 8 de Generat. et Corrupt. I 3, de Animal. motu c. 6. De his similibusque quibusdam locis agendum erit in prolegomenis in *Aristotelis* Metaphysica. In Ethicis ad *Eudemum* I, 8 significantur fortasse libri de *Bono.* *λέγωμεν*, inquit auctor, *ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ἰδέας μὴ μόνον ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀλλουοῦν, λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς. ἐπέσκεπται δὲ πολλοῖς περὶ αὐτῆς τρόποις καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν.*

Metaphysicis IV, 2 p. 50, 13: σχεδὸν δὲ πάντα ἀνάγεται τἀναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην· τεθεώρηται δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων: ad haec, inquam, verba Alexander: εἴρηκε δὲ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τἀγαθοῦ. 13) Pro altera vero opinione dici potest, opus Metaphysicum, quod sine dubio reliquias complectitur librorum de prima philosophia, ab aliis olim περὶ σοφίας, ab aliis περὶ φιλοσοφίας etc. inscriptum fuisse. 14)

In re tam dubia id tantum affirmaverim libros περὶ τἀγαθοῦ alterum adhuc indicem, περὶ φιλοσοφίας scilicet, habuisse, neque in ultimis Metaphysicorum libris exstare. In his enim minime Platonis doctrinam in scholis traditam exponit Aristoteles, sed adversus eam caeterorumque Platonicorum placita argumentatur. Ac ne verisimile quidem est in illis Metaphysicorum libris alteram partem librorum de Bono latere: etsi enim non impro-

12) Quae *Cicero* habet de tertio libro de Philosophia, num egregie cum argumento libri XI Metaph. conveniant, quemadmodum opinatur *J. Th. Buhlius*, disceptabitur in commentatione de *Aristotelis* Metaphysicis nobis scribenda.

13) Iterum ad *Aristotelis* verba (l. c. p. 52, 15) εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν, *Alexander*, ἀναπέμπει πάλιν ἡμᾶς εἰς τὰ ἐν τῷ β περὶ τἀγαθοῦ δεδειγμένα. Editt. *Aristot.* habent: εἰλ. γ. ἡ ἀν. ἡμῖν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τἀγαθοῦ. Codd vero Manuscr., quotquot inspexi, praeter unum omnes ultima verba ἐν τ. πρ. π. ταγ. omittunt. Ad utrumque locum *Aesculapius* s. *Asclepius*, exscripsit, ut solet, *Alexandrum.*

14) *Asclepius* in prooemio commentar. in *Arist.* Metaph. ἰστέον δὲ ὅτι ἐπιγράφεται (ἡ παροῦσα πραγματεία) καὶ σοφία καὶ φιλοσοφία καὶ πρώτη φιλοσοφία καὶ μετὰ τὰ φυσικά.

II.

1. Sed priusquam exponamus, quae de Platonis doctrina ex Aristotelis libris de Bono reliqua sunt, paucis dicendum est de ejusdem libris *de Ideis*. Nam non solum in libris de Bono, sed etiam in aliis quibusdam de Ideis Aristoteles Platonis dogmata adumbraverat: Alexander certe simulque Diogenes Laertius (V. 20) et Anonymus Menagii hos libros ab illis statuunt diversos. Quod vero Diogenes Laertius unum tantum librum (περὶ ἰδέας α) et Syrianus non plus quam duo agnoscit [1]), id aut incuriae librariorum aut inscitiae auctorum, quorum neuter fortasse hos Aristotelis libros legerat, tribuendum est. Alexander enim, qui unus omnium paulo accuratius de iis agit, et primum et secundum et quartum librum in usum suum convertit. In his de Ideis libris Aristoteles magni doctoris placita et exposuerat et refellere conatus erat: atque ita quidem ea exposuisse videtur, ut praeter Platonis dialogos, ejus etiam respexerit scholas. Certe in iis, quae Alexander ad explicandum difficilem quendam Metaphysices locum, ex primo libro de Ideis

1) Nisi fortasse *Syrianus* de duobus tantum libris loquens, eos intelligit, in quibus contra ideas argumentatus erat *Aristoteles*. *Syriani* verba, quae in fine Comment. in ult. libr. Metaph. leguntur, haec sunt: ταῦτά ἐστιν ἃ ἐν τούτοις ἀντιλέγει ταῖς τῶν Πυθαγορείων καὶ Πλατωνικῶν ἀνδρῶν θεωρίαις, ἃ δὴ περιέχει καὶ τὰ ἐν τῷ μείζονι τῶν α ῥηθέντα, ὡς καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς Ἀλέξανδρος ὑπεσημήνατο· διὸ καὶ ἡμεῖς τούτοις ἐπιστήσαντες οὐδ' ἐκεῖνα παραλελοιπέναι νομίζομεν· οὐ μὴν οὐδ' ὅσα ἐν τοῖς περὶ εἰδῶν δύο βιβλίοις πρὸς αὐτοὺς εἴρηκε· σχεδὸν γὰρ κἀκεῖ τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀνακυκλοῖ.

profert, argumenta quaedam continentur, quae, quemadmodum traduntur, e Platonis dialogis vix extorqueri poterunt. Cum haec argumentatio ab omnibus, quicunque de Platonis doctrina tractarunt, neglecta sit, operae pretium erit, e Graecis Alexandri Commentariis in Metaphysica adhuc ineditis, eam exscribere. Aristotelis verba, quibus significantur simul et oppugnantur praecipua quaedam argumenta ad confirmandam doctrinam de ideis a Platone in medium prolata haec sunt: *ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ (τρόπων) οὐκ ἀνάγκη γίγνεσθαι συλλογισμόν, ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἰόμεθα τούτων εἴδη γίγνεται· κατά τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν εἴδη ἔσται πάντων ὅσων ἐπιστῆμαί εἰσι, καὶ κατὰ τὸ ἓν ἐπὶ πολλῶν, καὶ τῶν ἀποφάσεων· κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος, τῶν φθαρτῶν· φάντασμα γάρ τι τούτων ἐστίν* (Arist. Metaph. I, 7 p. 22, 14 ed. Sylb.). Quem ad locum Alexander 2) *πλεοναχῶς*

2) Multo secus, atque, ut solet, minime accurate *Asclepius* in Commentar. nondum editis, et haud scio an unquam edendis, *τέσσαρα οὖν*, inquit, *αἴτια ὑπάρχουσι τὰ δεικνῦντα ὅτι αἱ ἰδέαι ὑπάρχουσιν, ἀλήθεια, μονὴ καὶ μνήμη, ἀριθμοὶ καὶ ὁρισμοί· ἐκ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας οὕτω κατεσκεύαζον ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐνταῦθα οὐκ ἔστι καθαρὰ ἀλήθεια, ἀλλ' ἔχει μιμιγμένον τὸ ψεῦδος καὶ οὐκ ἔστι καθαρὰ ἀλήθεια. ὡμολόγηται δὲ ὅτι ἐστὶν ἀλήθεια· ἐὰν γὰρ μὴ ᾖ ἀλήθεια, οὐδ' ἄλλο τί ἐστιν, εἴγε ἐκ τῆς ἀληθείας τὰ ἄλλα προέρχεται. φανερὸν μὲν οὖν ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι· παρ' αὐτῶν γὰρ σώζεται τὸ ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν πάντων τῶν πραγμάτων, ὥστε καὶ ἡ κυρίως ἀλήθεια· πάλιν δέ φησιν ὅτι εἰ μή ἐστιν ἐνταῦθα μονὴ μηδὲ καθαρὰ μνήμη διὰ τὸ ῥευστὸν τῆς ὕλης (ἡ γὰρ ῥεῦσις αὕτη οὐκ ἐᾷ μόνιμον εἶναι καὶ στάσιμον τὴν μνήμην). ἔστι δὲ ὁμολογουμένως καθαρὰ μνήμη καὶ εἰλικρινὴς καὶ ἀθόλωτος*

μέν, inquit, ταῖς ἐπιστήμαις πρὸς τὴν τῶν ἰδεῶν κατασκευὴν προσεχρήσαντο, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἰδεῶν λέγει. ὧν δὲ νῦν μνημονεύειν ἔοικε λόγων εἰσὶ τοιοῦτοι. εἰ πᾶσα ἐπιστήμη πρὸς ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ ἐπαναφέρουσα ποιεῖ τὸ αὑτῆς ἔργον, καὶ πρὸς οὐθὲν τῶν καθ' ἕκαστον, εἴη ἄν τι ἄλλο καθ' ἑκάστην παρὰ τὰ αἰσθητά, ἀΐδιον καὶ παράδειγμα τῶν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην γιγνομένων· τοιοῦτον δὲ ἡ ἰδέα. ἔτι ὧν ἐπιστῆμαι εἰσί, ταῦτα ἔστιν· ἄλλων δέ τινων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα εἰσὶν αἱ ἐπιστῆμαι (ταῦτα γὰρ ἄπειρά τε καὶ ἀόριστα, αἱ δὲ ἐπιστῆμαι ὡρισμένον)· ἔστιν ἄρα τινὰ παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα· ταῦτα δὲ αἱ ἰδέαι. ἔτι εἰ ἰατρικὴ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη τῆσδε τῆς ὑγιείας ἀλλ' ἁπλῶς ὑγιείας, ἔσται τις αὐτοϋγιεία. καὶ εἰ ἡ γεωμετρία μή ἐστι τοῦδε τοῦ ἴσου καὶ τοῦδε τοῦ συμμέτρου ἐπιστήμη ἀλλ' ἁπλῶς ἴσου καὶ ἁπλῶς συμμέτρου,

καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσα. ἔστιν ἄρα ἰδέα μνήμης παρὰ τῷ δημιουργῷ, ἐπειδὴ καὶ δεῖ εἶναι τὴν ὄντως μνήμην, ἐξ ἧς πᾶσι τοῖς ἄλλοις τὸ εἶναι. ἔπειτα καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν. εἰ γὰρ τὰ ἐνταῦθα πάντα ἀριθμητὰ ὑπάρχουσιν, εἰσὶ δὲ καὶ ἀριθμοὶ αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς μετροῦντες τὰ ἀριθμητά (ἐπεὶ οὐδὲ ἀριθμητὰ ὑπάρχουσι μὴ ὄντων τῶν ἀριθμῶν τῶν ἀριθμούντων) φανερὸν ὅτι ὑπάρχουσιν ἰδέαι· οἱ γὰρ κυρίως ἀριθμοὶ οἱ μετρητικοὶ παρὰ τῷ δημιουργῷ ὑπάρχουσι. πάλιν δὲ καὶ ἐκ τῶν ὁρισμῶν· τὰ γὰρ ἐνταῦθα ἀόριστα ὑπάρχουσιν· οἱ δὲ κυρίως ὅροι τῶν ἀϊδίων πραγμάτων ὑπάρχουσι καὶ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων καὶ μὴ ποτὲ μὲν ὄντων, ποτὲ δὲ μὴ ὄντων. τὰ δὲ ἐνταῦθα τοιάδε. εἰ οὖν ὑπάρχουσιν ὁρισμοί, φανερὸν ὅτι καὶ ἰδέαι ὑπάρχουσι. φησὶν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης κτλ. Paulo post ad *Aristotelis* verba καὶ κατὰ τὸ ἓν ἐπὶ πολλῶν· εἰ ἔστιν ἕν κατὰ πολλῶν κατηγορούμενον, τοῦτο δὲ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα οὐ θεωρεῖται, φανερὸν ὅτι ἔστιν ἰδέα· εἰ γὰρ ἕκαστος τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος κτλ. quae sequuntur ex *Alexandro* ipsis verbis descripta sunt.

ἔσται τι αὐτοΐσον καὶ αὐτοσύμμετρον· ταῦτα δὲ αἱ ἰδέαι. οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι τὸ μὲν προκείμενον οὐ δεικνύουσιν, ὅ ἦν τὸ ἰδέας εἶναι, ἀλλὰ δεικνύουσι τὸ εἶναί τινα παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθητά. κτλ. Paulo post ad secundum argumentum (καὶ κατὰ τὸ ἓν ἐπὶ πολλῶν) χρῶνται καὶ τοιούτῳ λόγῳ εἰς κατασκευὴν τῶν ἰδεῶν. εἰ ἕκαστος τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπός ἐστι καὶ τῶν ζώων ζῶον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, καὶ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν αὐτὸ αὑτοῦ τι κατηγορούμενον, ἀλλ' ἔστι τι ὅ καὶ πάντων αὐτῶν κατηγορεῖται, οὐθενὶ αὐτῶν ταυτὸν ὄν, εἴη ἄν τι τούτων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα ὄντα, ὂν κεχωρισμένον αὐτῶν, ἀΐδιον· ἀεὶ γὰρ ὁμοίως κατηγορεῖται πάντων τῶν κατ' ἀριθμὸν ἀλλασσομένων. ὃ δὲ ἓν ἐστιν ἐπὶ πολλοῖς, κεχωρισμένον τε αὐτῶν καὶ ἀΐδιον, τοῦτ' ἐστὶν ἰδέα· εἰσὶν ἄρα ἰδέαι. τοῦτον φησὶ τὸν λόγον κατασκευάζειν ἰδέας καὶ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν μὴ ὄντων. κτλ. Deinde ad tertium argumentum (κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος τῶν φθαρτῶν) ὁ λόγος ὁ ἀπὸ τοῦ νοεῖν κατασκευάζων τὸ εἶναι ἰδέας τοιοῦτός ἐστιν. ἐπειδὰν νοῶμεν ἄνθρωπον ἢ πέζον ἢ ζῶον, τῶν ὄντων τέ τι νοοῦμεν καὶ οὐθὲν τῶν καθ' ἕκαστον· καὶ γὰρ φθαρέντων τούτων μένει ἡ αὐτὴ ἔννοια. δῆλον οὖν ὡς ἔστι παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, ὃ ὄντων ἐκείνων καὶ μὴ ὄντων νοοῦμεν (οὐ γὰρ δὴ μὴ ὄν τι νοοῦμεν τότε)· τοῦτο δὲ εἶδος γε καὶ ἰδέα ἐστίν. φησὶ δὴ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τῶν φθειρομένων τε καὶ ἐφθαρμένων καὶ ὅλως τῶν καθ' ἕκαστα τε καὶ φθαρτῶν ἰδέας κατασκευάζειν κτλ. E Platonis dialogis loca colligere, quae proxime ad haec argumenta accedunt, eaque ad Platonis doctrinam accuratius exponendam accommodare hujus loci non est. Id vero verbo adhuc moneam, Alexandrum e tota argumentatione in primo libro

de Ideis exposita, pauca tantum exhibuisse, quae apta essent ad difficilia Aristotelis verba in Metaphysicis explananda. In secundo de Ideis libro Aristotelis contra Platonis ideas argumentatio videtur comprehensa fuisse. Alexandri verba, quibus ut hoc statuam moveor, haec sunt: *ἀλλ' οὐδὲ χωρισταὶ ἂν εἶεν αὐταὶ καθ' αὑτας (αἱ ἰδέαι, εἰ μίγνυνται τοῖς ἄλλοις), ἀλλ' ἐν τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. πρὸς τούτοις δὲ οὐδὲ ἀκίνητοι ἔτι ἔσονται, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἰδεῶν τὴν δόξαν ταύτην ἐξετάζων ἄτοπα ἔχουσαν ἔδειξεν. διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε τό, ῥᾴδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν δόξαν ταύτην. ἐκεῖ γὰρ συνῆκται.* (Alex. ad Metaph. I, 7. p. 23, 21 ed. Sylb.)

2) De tertio libro nihil omnino constat. Ex iis autem, quae Alexander e quarto memorat, colligi fortasse poterit, argumentationem adversus Platonicam de ideis doctrinam, praeter secundum, tertium quoque et quartum librum explevisse atque simul quaedam continuisse, quae jam ante Aristotelem adversus eam disputata fuerant. Celebratissimum argumentum a variis varie expositum de tertio homine erat, cujus Aristoteles meminit in Metaphysic. I, 7 p. 22, 19 (cf. p. 24, 2). Alexander autem ad pr. l. ita exponit: [3] *ἦν δέ τις λόγος ὑπὸ τῶν*

3) *Asclepius* ad eadem *Aristotelis* verba: *τρίτον μὲν οὖν ἄνθρωπον εἰσάγουσι τοῦτον τὸν τρόπον· φασὶ γὰρ ὅτι τῶν ὁμοιοτήτων ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι· εἰ τοίνυν φασὶν ὁμοίαν τὴν ἰδέαν εἶναι τῷ αἰσθητῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ἧς καὶ γέγονε, φανερὸν ὅτι ἔσται ἰδέα τῆς ὁμοιότητος ταύτης· καὶ οὕτως ἔσται τρίτος ἄνθρωπος. πάλιν τοίνυν ἐπειδὴ ὁ τρίτος ἄνθρωπος ἰδεῶν ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸν αἰσθητὸν ἄνθρωπον, ἐξ οὗ καὶ γέγονε, δῆλον ὅτι ἔσται καὶ τῆς ὁμοιότητος*

σοφιστῶν λεγόμενος τρίτον ἄνθρωπον εἰσάγων τοιοῦτος. εἰ λέγοντες, ἄνθρωπος περιπατεῖ, οὔτε τὸν ὡς ἰδέαν ἄνθρωπον περιπατεῖν λέγομεν (ἀκίνητος γὰρ ἐκείνη), οὔτε τῶν καθ' ἕκαστά τινα (πῶς γὰρ ὃν μὴ γνωρίζομεν; τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπον περιπατεῖν γνωρίζομεν, τίς δὲ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἐφ' ᾧ λέγομεν, οὐ γνωρίζομεν) ἄλλον τινὰ παρὰ τούτους τρίτον ἄνθρωπον λέγομεν περιπατεῖν· τρίτος ἄρα ἄνθρωπος ἔσται οὗ τὸ περιπατεῖν κατηγορήσαμεν. τούτῳ δὴ τῷ λόγῳ ὄντι σοφιστικῷ ἀφορμὰς ἐνδιδόασιν οἱ χωρίζοντες τὸ κοινὸν τῶν καθ' ἕκαστα, ὅ ποιοῦσιν οἱ τὰς ἰδέας τιθέμενοι. Λέγει δὲ Φανίας ἐν τῷ πρὸς Διόδωρον, Πολύξενον τὸν σοφιστὴν τὸν τρίτον ἄνθρωπον εἰσάγειν λέγοντα· εἰ κατὰ μετοχήν τε καὶ μετουσίαν τῆς ἰδέας καὶ τοῦ αὐτοανθρώπου ὁ ἄνθρωπός ἐστι, δεῖ τινα εἶναι ἄνθρωπον οὗ πρὸς τὴν ἰδέαν ἕξει τὸ εἶναι· οὔτε δὲ ὁ αὐτοάνθρωπος, ὅ ἐστιν ἰδέα, κατὰ μετοχὴν ἰδέας, οὔτε ὅ τις ἄνθρωπος· λείπεται ἄλλον τινὰ εἶναι τρίτον ἄνθρωπον τὸν πρὸς τὴν ἰδέαν τὸ εἶναι ἔχοντα. Δείκνυται καὶ οὕτως ὁ τρίτος ἄνθρωπος· εἰ τὸ κατηγορούμενόν τινων πλειόνων ἀληθῶς ἐστιν, καὶ ἄλλο παρὰ τὰ ὧν κατηγορεῖται, κεχωρισμένον αὐτῶν (τοῦτο γὰρ ἡγοῦνται δεικνῦναι οἱ τὰς ἰδέας τιθέμενοι· διὰ τοῦτο γάρ ἐστί τι αὐτοάνθρωπος κατ' αὐτούς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων πλειόνων ὄντων ἀληθῶς κατηγορεῖται καὶ ἄλλος τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων ἐστί) ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔσται τις τρίτος ἄνθρωπος· εἰ γὰρ ἄλλος ὁ κατηγορούμενος ὧν κατηγορεῖται καὶ κατ' ἰδίαν ὑφεστώς, κατηγορεῖται δὲ κατά τε τῶν καθ' ἕκαστα καὶ κατὰ τῆς ἰδέας ὁ ἄνθρωπος,

ταύτης ἰδέα, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. καὶ οὕτως μὲν ὁ Ἀριστοτέλης ἐλέγχει τοὺς ὑποτιθεμένους εἶναι ἰδέας αὐτὰς καθ' αὐτὰς κεχωρισμένας τοῦ δημιουργοῦ κτλ.

ἔσται τρίτος τις ἄνθρωπος παρά τε τοὺς καθ' ἕκαστα καὶ τὴν ἰδέαν· οὕτως δὲ καὶ τέταρτος ὁ κατά τε τούτου καὶ τῆς ἰδέας καὶ τῶν καθ' ἕκαστα κατηγορόυμενος· ὁμοίως δὲ καὶ πέμπτος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. ἔστι δὲ ὁ λόγος οὗτος τῷ πρώτῳ ὁ αὐτός. τοῦτο δὲ συμβαίνει αὐτοῖς ἐπεὶ ἔθεντο τὰ ὅμοια τοῦ αὐτοῦ τινὸς μετουσίᾳ ὅμοια εἶναι· ὅμοιοι γὰρ οἵτε ἄνθρωποι καὶ αἱ ἰδέαι. ἀμφοτέρους δὴ τοὺς δοκοῦντας ἀκριβεστέρους εἶναι λόγους διήλεγξε, τὸν μέν ὡς καὶ τῶν πρός τι κατασκευάζοντα ἰδέας, τὸν δὲ ὡς τρίτον ἄνθρωπον εἰσάγοντα, εἶτα ἐπ' ἄπειρον αὔξοντα τοὺς ἀνθρώπους· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον αὐξηθήσεται, ὧν λέγουσιν ἰδέας εἶναι. τῇ μὲν οὖν πρώτῃ τοῦ τρίτου ἀνθρώπου ἐξηγήσει ἄλλοι τε κέχρηνται καὶ Εὔδημος σαφῶς ἐν τοῖς περὶ λέξεως, τῇ δὲ τελευταίᾳ αὐτὸς ἔν τε τῷ τετάρτῳ περὶ ἰδεῶν καὶ ἐν τούτῳ μετ' ὀλίγον κτλ. [4])

Equidem non dubito quin Alexander multa eorum, quae habet ad exponenda brevia et contorta Aristotelis in Metaphysicis argumenta, e libris de Ideis depromserit: [5]) cum autem, quae huc pertinent, separari non possint ab explicatione verborum Aristotelis, de iis in commentariis potius ad Metaphysica, quam in hac commentatione agendum est.

4) *Aristot.* Metaph. I, 7. p. 23, 8. καὶ εἰ μὲν τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μετεχόντων, ἔσταί τι κοινόν. quae ad verba *Alexander*: ἔστι δὲ τὸ νῦν λεγόμενον ὑπ' αὐτου ὃ ἐξηγούμενοι τὸν τρίτον ἄνθρωπον δεύτερον ἐθήκαμεν κτλ.

5) Vid. *Alexandr.* inprimis ad Metaph. I, 7 p. 22, 18. p. 22, 26. p. 23, 18.

III.

1. Cum aegre jam ferendum sit Aristotelis libros de Ideis non exstare, quippe qui nonnulla continuerint, quae in Platonis dialogis aut neglecta aut certe non aeque accurate exposita sunt; quanto magis jactura dolenda est, quam in libris *de Bono* fecimus. In his enim expositum erat, quid fundamenti suae de Ideis doctrinae Plato substruxerit: id quod in dialogis vix adumbratum est. Aristoteles doctrinam de ideis distinguit ab earum principiis. Ἐπεὶ δ' αἴτια, inquit, *τὰ εἴδη τοῖς ἄλλοις, τὰ ἐκείνων στοιχεῖα ἁπάντων τῶν ὄντων ᾠήθη εἶναι στοιχεῖα ὁ Πλάτων· ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι ἀρχάς, ὡς δ' οὐσίαν τὸ ἕν· ἐξ ἐκείνων γὰρ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἑνὸς τὰ εἴδη εἶναι τοὺς ἀριθμούς* (Metaph. I, 6 p. 16, 9) iterumque: *ὅλως τε ἀναιροῦσιν οἱ περὶ τῶν εἰδῶν λόγοι ἃ μᾶλλον εἶναι βουλόμεθα οἱ λέγοντες εἴδη τοῦ τὰς ἰδέας εἶναι. συμβαίνει γὰρ μὴ εἶναι τὴν δυάδα πρώτην κτλ.* (Metaph. I, 7, 22, 20 cf. XIII, 4 p. 218, 15 ed. Sylb.)

Etsi enim Platoni quis concesserit sine ideis sive aeternis rerum formis ne fingi quidem posse rerum et essentiam et cognitionem, postulabit tamen ut idearum origo aut principia demonstrentur, simulque doceatur, quomodo inter se nexae sint et quo pacto ideas participent res singulae, sive qua ratione informis rerum materia formarum fieri compos possit.

At proh dolor, ex hac parte Platonicae doctrinae maxime ardua ac difficili pauca tantum et obscura reliqua vestigia sunt. Platonem enim his de rebus quaestiones instituisse magis quam e Philebo et Timaeo librisque de Republica, patet ex Ari-

stotelis quibusdam locis in libris qui exstant, praecipueque ex iis, quae de libris ejus περὶ τἀγαθοῦ ab Alexandro, Simplicio aliisque memorantur. In libris superstitibus plus quam semel significat Aristoteles Platonem et ideas et ὕλην ab indefinita dyade quasi communi et idearum et ὕλης materia deduxisse, idque ita ut ideas doceret rerum singularum caussas s. principia esse, unitatem autem idearum. Ac primo quidem in physicis Auscultationibus l. III, 4 p. 48, 3 ed. Sylb. οἱ μὲν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων, καθ' αὑτὸ οὐχ ὡς συμβεβηκός τινι ἑτέρῳ ἀλλ' ὡς οὐσίαν αὐτὸ ὂν τὸ ἄπειρον (τιθέασι). πλὴν οἱ μὲν Πυθαγόρειοι ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· οὐ γὰρ χωριστὸν ποιοῦσι τὸν ἀριθμόν· καὶ εἶναι δὲ τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρον. Πλάτων δὲ ἔξω μὲν οὐθὲν εἶναι σῶμα, οὐδὲ τὰς ἰδέας, διὰ τὸ μηδέ που εἶναι αὐτάς· τὸ μέντοι ἄπειρον καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἐν ἐκείνοις εἶναι. In Metaphysicis autem (I, 6 p. 17, 3) φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι δυοῖν αἰτίαιν μόνον κέχρηται ὁ Πλάτων, τῇ τε τοῦ τί ἐστι καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην· τὰ γὰρ εἴδη τοῦ τί ἐστιν αἴτια τοῖς ἄλλοις, τοῖς δ' εἴδεσι τὸ ἕν [1]), καὶ τίς ἡ ὕλη ἡ ὑποκειμένη καθ' ἧς τὰ εἴδη μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δὲ ἓν ἐν τοῖς εἴδεσι λέγεται, ὅτι αὕτη δυάς ἐστι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. (cf. Metaph. I, 6

1) *Alexand.* ad h. v. φέρεται ἔν τισι γραφὴ τοιαύτη· τὰ γ. εἴδ. τ. τ. ε. αἴτ. τ. ἄ τ. δ' εἴδ. τὸ ἓν καὶ τῇ ὕλῃ (lege καὶ ἡ ὕλη). καὶ εἴη ἂν δι αὐτῆς λεγόμενον ἔτι τοῖς οὐκ εἰδόσι τὴν Πλάτωνος δόξαν τὴν περὶ τῶν ἀρχῶν, ὅτι τὸ ἓν καὶ ἡ ὑποκειμένη ὕλη ἀρχαί, καὶ ὅτι τὸ ἓν καὶ τῇ ἰδέᾳ αἴτιον τοῦ τί ἐστιν· ἀμείνων μέντοι ἡ πρώτη γραφὴ ἡ δηλοῦσα ὅτι τὰ μὲν εἴδη τοῖς ἄλλοις τοῦ τί ἐστιν αἴτιον, τοῖς δὲ εἴδεσι τὸ ἕν· ἱστορεῖ δὲ Ἀσπάσιος ὡς ἐκείνης μὲν ἀρχαιοτέρας οὔσης τῆς γραφῆς, μεταγραφείσης δὲ ταύτης ὕστερον ὑπὸ Εὐδώρου καὶ Εὐαρμόστου.

p. 16, 9 vd. supra p. 21.). Quem ad locum Alexander[2]) τῶν τεσσάρων αἰτίων ὧν ἐξέθετο οὗτος, τοῖς δύο φησὶ κεχρῆσθαι Πλάτωνα, τῇ τε ὑλικῇ καὶ τῇ κατὰ τὸ εἶδος· τὰ γὰρ εἴδη καὶ αἱ ἰδέαι αὐτῷ τοῦ εἴδους εἰσὶ παρεκτικαὶ αἰτίαι· ὥσπερ οὖν καὶ αὐτοῖς πάλιν τοῖς εἴδεσι καὶ ταῖς ἰδέαις τὸ ἓν αἴτιον τοῦ εἴδους· ἡ γὰρ δυὰς ὕλης ἐν αὐτοῖς ἐπέχει λόγον. Et paulo post commentans de lectione, quam in textum recipere non dubitavi, idem Alexander, καὶ εἴη ἄν, inquit, τὸ λεγόμενον, καθ' ἧς ὕλης τὰ μὲν εἴδη ἔστι τε καὶ λέγεται ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· ἐν γὰρ τῇ ὕλῃ ταύτῃ τὰ εἴδη ἐστὶ τὰ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δὲ ἓν ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς εἴδεσι καὶ ταῖς ἰδέαις· ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις ὕλη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς εἰδοποιεῖται.

Aristotelem in libris περὶ τἀγαθοῦ de indefinita dyade quasi de rerum et sensibilium et intelligibilium principio egisse, vidimus supra p. 3 Simplicium testantem. Quo autem pacto Plato et ideas et res singulas materia praeditas, ad idem indefinitae dyadis principium referre potuerit, jam haesitavit Simplicius, qui in comment. in Physic. Aristotelis f. 32 B. καὶ τὸν μὲν Πλάτωνα, inquit, ἀρχὰς λέγειν πάντων τὸ ἓν καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα πάνυ εἰκός· Πυθαγορείων γὰρ ὁ λόγος καὶ πολλαχοῦ

2) Vulgata lectio *Alexandri* aetate (editiones enim τὰ εἴδη, τὰ μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δ' ἓν ἐν τοῖς εἴδεσι) καθ' ἧς τὰ εἴδη τὰ μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς εἴδεσι (*Asclep.* τά τε ἐπὶ τοῖς αἰσθητοῖς καὶ τὰ ἐν τοῖς εἴδεσι) λέγεται, de qua *Alex.* ἴσον λέγων τῷ καθ' ἧς τὰ εἴδη λέγεται τά τε ἐπὶ τοῖς αἰσθητοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς εἴδεσι, τοῦτ' ἐστὶ ταῖς ἰδέαις. λέγεται γὰρ καὶ ἐν ἐκείνοις καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναί τις ὕλη καθ' ἧς τὰ εἴδη κτλ.

φαίνεται Πυθαγορείοις ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν· τὸ δὲ τὴν ἀόριστον δυάδα καὶ τῶν ἰδεῶν ἀρχὰς λέγοντα, μέγα καὶ μικρὸν εἰπεῖν, διὰ τούτων τὴν ὕλην σημαίνοντα, πῶς τοῦτο ἀκόλουθον; τὴν ὕλην ἐν μόνῳ τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ τοῦ Πλάτωνος ἀφορίζοντος, καὶ σαφῶς ἐν Τιμαίῳ λέγοντος, ὅτι τῆς γενέσεώς ἐστιν οἰκεία καὶ ἐν αὐτῇ γίγνεται τὸ γιγνόμενον· καὶ τὰς μὲν ἰδέας νοήσει γνωστὰς ἔφατο, τὴν δὲ ὕλην νόθῳ λογισμῷ πιστήν. 3)

Rem explicare conatur Themistius, qui in paraphrasi physicae Aristotelis Auscult. παραφραστικῶς explicans locum antea a nobis exscriptum (III, 4 vd. p. 48, 6) f. 32 Πλάτων δ' ἔξω μὲν, inquit, τοῦ οὐρανοῦ οὔτε σῶμα οὐδὲν οὔτε ἀσώματον ὑπολαμβάνει· οὔτε γὰρ τὰς ἰδέας ἔξω τίθησι τοῦ οὐρανοῦ· οὔτε γὰρ ὅλως ἐν τόπῳ. τὸ μέντοι ἄπειρον οὐ μόνον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς εἶναι ἀρχήν. ἀρχὴ γὰρ ὁ ἀριθμὸς αὐτῷ καὶ αἰσθητῶν καὶ νοητῶν· ποιεῖ γὰρ καὶ τὰς ἰδέας ἀριθμούς· ἀρχὴ δὲ ἀριθμοῦ δυάς, δυάδος δὲ αὖθις ἀρχαὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, καὶ τὸ διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ, καὶ πλῆθος καὶ ὀλιγότης, καὶ ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις, οἷς ἅπασι τὸ ἄπειρον εὐθὺς ἐμφαίνεται, καὶ τὸ ἀτερμάτιστον καὶ ἀόριστον κατά γε τὰς τῶν σωμάτων τομὰς καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἀριθμῶν . . . . Πλάτων δὲ δύο ποιεῖ τὰ ἄπειρα τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν· ἄμφω γὰρ ἐπ' ἄπειρον ἐν τῇ τῶν σωμάτων τομῇ τὸ μὲν καθαιρεῖται, τὸ δὲ αὔξεται. Et ipse Simplicius agnoscit in Platonis dis-

3) Provocare poterat *Simplicius* ad *Platonis* Tim. p. 51. ταὐτὸν οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων ἀεί τε ὄντων κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλλοντι δέχεσθαι πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προσήκει πεφυκέναι τῶν εἰδῶν. Neque desunt alii similes loci.

putationibus *de Bono* indefinitam dyada et rebus sensu comprehendendis et ideis materiae loco fuisse: in commentar. enim in Arist. Phys. f. 117. *τοῦ γὰρ Πλάτωνος ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ λόγοις εἰπόντος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν τὴν ὕλην, ἣν καὶ ἄπειρον ἔλεγε, καὶ περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ αἰσθητὰ, καὶ ἄγνωστα εἶναι διὰ τὸ ἔνυλον, καὶ ἄπειρα, καὶ ῥευστὴν ἔχειν τὴν φύσιν, ἀκόλουθόν φησι δοκεῖν τῷ τοιούτῳ τὸ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ μεγάλου καὶ μικροῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀόριστος δυάς, ἀρχὴ καὶ αὕτη οὖσα μετὰ τοῦ ἑνὸς παντὸς ἀριθμοῦ καὶ πάντων τῶν ὄντων (ἀριθμοὶ γὰρ καὶ αἱ ἰδέαι)· ἀκόλουθον οὖν τὸ ἐν τοῖς νοητοῖς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀπείρου καὶ ἀγνώστου περιέχεσθαι καὶ ὁρίζεσθαι τὰ νοητὰ, γνωστὰ ὄντα φύσει καὶ ὡρισμένα ἅτε εἴδη ὄντα. αὕτη μὲν ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀτοπία τοῦ λόγου κτλ.* Quae Simplicius affert ad haec Aristotelis verba: *εἴγε περιέχει ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἔδει περιέχειν τὰ νοητά· ἄτοπον δὲ καὶ ἀδύνατον τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ ἀόριστον περιέχειν καὶ ὁρίζειν* (Phys. Ausc. III, 6 p. 57, 20).

2) Sed paulo altius res repetenda est. Ac primo quidem monendum Platonem aliter in dialogis, aliter in scholis materiam significasse: id quod docent Aristoteles ejusque commentatores. Et ille quidem (in Auscultat. Phys. IV, 2) *ὅταν γὰρ ἀφαιρεθῇ τὸ πέρας καὶ τὰ πάθη τῆς σφαίρας, λείπεται οὐθὲν παρὰ τὴν ὕλην· διὸ καὶ ὁ Πλάτων τὴν ὕλην καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτό φησιν εἶναι ἐν τῷ Τιμαίῳ· τὸ γὰρ μεταληπτικὸν καὶ τὴν χώραν ἓν καὶ ταὐτόν· ἄλλον δὲ τρόπον ἐκεῖ τε λέγων τὸ μεταληπτικὸν καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν, ὅμως τὸν τόπον*

καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτὸ ἀπεφήνατο. De quibus commentans Themistius f. 37 B. Platonem dicit in ἀγράφοις secus quam in Timaeo explicasse, quomodo materia idearum compos fieret; Simplicius f. 126, iis haud dubie ductus, quae proxime sequuntur apud Aristotelem [4]), differentiam in verborum diversitate ponit. Themistius igitur: καίτοι τὴν ὕλην ἄλλως μὲν ἐν Τιμαίῳ φησὶ δέχεσθαι τὰ εἴδη, ἄλλως δὲ ἐν τοῖς ἀγράφοις δόγμασιν· ἐκεῖ μὲν γὰρ κατὰ μέθεξιν, ἐν τοῖς ἀγράφοις δὲ καθ' ὁμοίωσιν· ἀλλ' ὅμως ὅπερ εἶπον, δόξειεν ἂν ταυτὸν ἀποφαίνεσθαι ὕλην καὶ τόπον. Simplicius autem: ἄλλον δὲ τρόπον ἐν Τιμαίῳ τὴν ὕλην καὶ ἄλλον ἐν ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις ὀνομάσαι φησίν. ἐν Τιμαίῳ μὲν γὰρ τὸ μεταληπτικὸν αὐτήν φησι. μεταλαμβάνειν γὰρ τὴν ἀπειρότητα τοῦ νοητοῦ· [5]) ἐν δὲ ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει. Idem ibid, f. 127. τὸ δὲ μεθεκτικὸν ἐν μὲν ταῖς ἀγράφοις ταῖς περὶ τἀγαθοῦ συνουσίαις μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει. [6])

4) *Arist.* Physic. Auscult. IV., 2 p. 63, 22 Πλάτωνι μέντοι λεκτέον, εἰ δεῖ παρεκβάντας εἰπεῖν, διὰ τί οὐκ ἐν τόπῳ τὰ εἴδη καὶ οἱ ἀριθμοί, εἴπερ τὸ μεθεκτικὸν ὁ τόπος, εἴτε τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ὄντος τοῦ μεθεκτικοῦ, εἴτε τῆς ὕλης, καθάπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφεν.

5) *Plato* in Tim. p. 51 διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ὕδωρ λέγωμεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν· ἀλλ' ἀνόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πῃ τοῦ νοητοῦ καὶ δυσαλωτότατον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευσόμεθα. cf. p. 52.

6) Similia habet *Joh. Philop.* in Physica N. p. 11 τουτέστιν ἄλλως ἐν τῷ Τιμαίῳ τὴν ὕλην ὀνομάζων καὶ ἄλλως ἐν τοῖς ἀγράφοις δόγμασι, τουτ' ἐστὶν ἐν ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις· ἐν αὐταῖς γὰρ μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει τὴν ὕλην,

Themistius utrum Aristotelis aliusve Platonici scholas magistri exponentis auctoritatem secutus, an ratiocinio ductus Platonem tradiderit in Timaeo *κατὰ μέθεξιν*, in scholis *καθ' ὁμοίωσιν* docuisse rerum materiam idearum participem fieri, equidem non dixerim. Certe non magni momenti discrimen est, quod statuit Themistius; Plato enim in Timaeo saepe utitur vocabulis *ὁμοιῶσαι*, *μιμήματα* ac similibus (vlc. p. 30. 51. 52.). Aristoteles vero eo distinguit a Pythagoreis Platonem, quod hic participatione, illi imitatione numerorum docuerint entia esse 7). Monendum autem est vocabulum indefinitae dyadis Platonicis recentioribusque Pythagoreis proprium esse, neque ante illos usurpatum. Nunquam enim Aristoteles id tribuit Pythagoreis, ac saepius commemorat unum eos infinitum posuisse, Platonem vero duo, *τὸ μέγα* scilicet *καὶ τὸ μικρόν* vd. ejus Auscultat. physic. III, 4 p. 48, 6 III, 6 p. 56. 16 cf. Metaph. I, 6 p. 17, 17. Neque in ullo fragmento antiqui Pythagorei reperitur, quod sciam, illud vocabulum. Quam saepe apud Sextum Empiricum aliosque auctores indefinitae Pythagoreorum dyadis mentio fiat, quis nescit? At multa alia illi placita indiscriminate adscribunt Pythagoreis, quae vete-

ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ Ἀριστοτέλης εἶπε καὶ εἴπομεν διατί μέγα καὶ μικρὸν ἡ ὕλη· ἐν δὲ τῷ Τιμαίῳ μεταληπτικὸν καλεῖ τὴν ὕλην διὰ τὸ τῶν εἰδῶν μεταλαμβάνειν· τὰς δὲ ἀγράφους συνόυσίας τοῦ Πλάτωνος αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεγράψατο cf. N. p. 8.

7) *Aristot.* Metaph. I, 6 p. 16, 3 οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τοὔνομα μεταβαλών.

ribus Italicis ante Platonem omnino aliena fuerunt. Sed de hac re, sicuti de aliis quibusdam quaestionibus Pythagoricis, quarum Augustus Boeckhius V. Cl., edendo Philolao suo, egregium jecit fundamentum, alio loco agendum nobis erit.

3. Quid Platoni indefinita fuerit dyas, audiamus referentem Alexandrum ex Aristotelis libris *de Bono*, et exponentem Porphyrium. Utrumque loquentem inducit Simplicius in comment. in Arist. Physic. f. 104 B., et Alexandrum quidem ita: [8]) *ζητῶν γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων ὁ Πλάτων, ἐπεὶ πρῶτος ὁ ἀριθμὸς ἐδόκει αὐτῷ τῇ φύσει εἶναι τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τῆς γραμμῆς τὰ πέρατα σημεῖα, τὰ δὲ σημεῖα εἶναι μονάδας θέσιν ἐχούσας, ἄνευ τε γραμμῆς μήτε ἐπιφάνειαν εἶναι μήτε στερεόν, τὸν δὲ ἀριθμὸν καὶ χωρὶς τούτων εἶναι δύνασθαι· ἐπεὶ τοίνυν πρῶτος τῶν ἄλλων τῇ φύσει ὁ ἀριθμός, ἀρχὴν τοῦτον ἡγεῖτο εἶναι καὶ τὰς τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ ἀρχὰς καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ἀρχὰς εἶναι. πρῶτος δὲ ἀριθμὸς ἡ δυάς, ἧς ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι τό τε ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. καθὸ γὰρ δυάς ἐστι, πλῆθος καὶ ὀλιγότητα ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ. καθὸ μὲν τὸ διπλάσιόν ἐστιν, ἐν αὐτῇ πλῆθος· πλῆθος γὰρ καὶ ὑπεροχὴ καὶ μέγεθός τι τὸ διπλάσιον· καθὸ δὲ ἥμισυ, ὀλιγότητα. διὸ ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν καὶ μέγα καὶ μικρὸν εἶναι ἐν αὐτῇ κατὰ ταὐτά. καθὸ δὲ ἑκάτερόν τε τῶν μορίων αὐτῆς μονὰς καὶ αὕτη ἕν τι εἶδός ἐστι, τὸ δυαδικόν, μονάδος αὐτὴν μετέχειν. διὸ ἀρχὰς τῆς δυάδος ἔλεγε τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀόριστον δὲ δυάδα*

8) Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν περὶ τἀγαθοῦ λόγων τοῦ Πλάτωνος ὁμολογῶν λέγειν κτλ. (vd. reliqua p. 3).

ἔλεγεν, αὐτὴν τῷ μεγάλου καὶ μικροῦ μετέχουσαν, ἤτοι μείζονος καὶ ἐλάττονος, τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔχειν. κατὰ γὰρ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα ταῦτα οὐχ ἵσταται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ τῆς ἀπειρίας ἀόριστον προχωρεῖ. ἐπεὶ οὖν πρῶτος ἀριθμῶν ἀρτίων ἡ δυάς, ταύτης δὲ ἀρχὴ τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ἀρχὰς ταύτας εἶναι ἀνάγκη. οἱ δὲ ἀριθμοὶ στοιχεῖα τῶν ὄντων πάντων· ὥστε καὶ πάντων ἀρχὴ τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἤτοι ἡ ἀόριστος δυάς. καὶ γὰρ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν καθ' ὅσον μὲν ὅδε τίς ἐστι καὶ εἷς καὶ ὡρισμένος, τοῦ ἑνὸς μετέχει· καθ' ὅσον δὲ διαιρεῖται καὶ πλῆθός ἐστι, τῆς ἀορίστου δυάδος. ἔλεγε δὲ καὶ τὰς ἰδέας ὁ Πλάτων ἀριθμούς. εἰκότως ἄρα τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν ἀρχὰς ἐποίει. τὴν δὲ δυάδα τοῦ ἀπείρου φύσιν ἔλεγεν, ὅτι οὐχ ὥρισται τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἤτοι τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον, ἀλλ' ἔχει τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἅπερ εἰς ἄπειρον πρόεισιν· οὕτως δὺν εἰπὼν ὁ Αλέξ. κτλ.

Paulo ante idem Simplicius ibidemque Πορφύριος δὲ, inquit, διαρθροῦν αὐτὰ ἐπαγγελλόμενος, τάδε περὶ αὐτῶν γέγραφεν ἐν τῷ Φιλήβῳ· αὐτὸς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον καὶ τὸ σφόδρα καὶ τὸ ἠρέμα τῆς ἄπειρου φύσεως εἶναι βούλεται. ὅπου γὰρ ἂν ταῦτα ἐνῇ κατὰ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα οὐχ ἵσταται οὐδὲ περαίνει τὸ μετέχον αὐτῶν, ἀλλὰ πρόεισιν εἰς τὸ τῆς ἀπειρίας ἀόριστον. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον, καὶ τὰ ἀντ' αὐτῶν λεγόμενα ὑπὸ Πλάτωνος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ὑποκείσθω γάρ τι μέγεθος πεπερασμένον οἷον πῆχυς, οὗ δίχα διαιρεθέντος, εἰ τὸ μὲν ἕτερον ἡμίπηχυ ἄτμητον ἐάσωμεν, τὸ δὲ ἕτερον ἡμίπηχυ τέμνοντες κατὰ βραχὺ προστίθεμεν τῷ ἀτμήτῳ, δύο

ἂν γένοιτο τῷ πήχει μέρη, τὸ μὲν ἐπὶ τὸ ἔλαττον προϊόν, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀτελευτήτως· οὐ γὰρ ἂν εἰς ἀδιαίρετόν γε μέρος ποτὲ ἔλθοιμεν τέμνοντες· συνεχὲς γάρ ἐστιν ὁ πῆχυς· τὸ δὲ συνεχὲς διαιρεῖται εἰς ἀεὶ διαιρετά. ἡ δὲ τοιαύτη ἀδιάλειπτος τομὴ δηλοῖ τινα φύσιν ἀπείρου κατακεκλεισμένην ἐν τῷ πήχει, μᾶλλον δὲ πλείους, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ μέγα, τὴν δὲ ἐπὶ τὸ μικρόν. ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς ὁρᾶται ἔκ τε τῆς ἐπὶ τὸ μέγα καὶ τῆς ἐπὶ τὸ μικρὸν μονάδος συγκειμένη· καὶ ὑπάρχει ταῦτα τοῖς τε συνέχεσι σώμασι καὶ τοῖς ἀριθμοῖς· ἀριθμὸς μὲν γὰρ πρῶτος ἡ δυὰς ἄρτιος. ἐν δὲ τῇ φύσει τοῦ ἀρτίου τό τε διπλάσιον ἐμπεριέχεται καὶ τὸ ἥμισυ· ἀλλὰ τὸ μὲν διπλάσιον ἐν ὑπεροχῇ, τὸ δὲ ἥμισυ ἐν ἐλλείψει· ὑπεροχὴ οὖν καὶ ἔλλειψις ἐν τῷ ἀρτίῳ. πρῶτος δὲ ἄρτιος ἐν ἀριθμοῖς ἡ δυάς, ἀλλὰ καθ' αὑτὴν μὲν ἀόριστος· ὡρίσθη δὲ τῇ τοῦ ἑνὸς μετοχῇ· ὥρισται γὰρ ἡ δυὰς καθ' ὅσον ἕν τι εἶδός ἐστι. στοιχεῖα οὖν καὶ ἀριθμῶν τὸ ἓν καὶ ἡ δυάς, τὸ μὲν περαῖνον καὶ εἰδοποιοῦν, ἡ δὲ ἀόριστος καὶ ἐν ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει. ταῦτα ὁ Πορφύριος εἶπεν αὐτῇ σχεδὸν τῇ λέξει διαρθροῦν ἐπαγγειλάμενος τὰ ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ συνουσίᾳ αἰνιγματωδῶς ῥηθέντα. καὶ ἴσως ὅτι σύμφωνα ἐκεῖνα ἦν τοῖς ἐν Φιλήβῳ γεγραμμένοις. καὶ ὁ Ἀλέξ κτλ.

De ejusdem indefinitae dyadis natura, simulque cur Plato ideas ad numeros retulerit, id quod etiam tetigerat in loco a Simplicio exscripto, nos docet Alexander in commentar. in Aristotelis Metaphysica (I, 6 p. 16, 22 ed. Sylb.): ἀρχὰς μὲν τῶν ὄντων τοὺς ἀριθμοὺς Πλάτων τε καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ὑπετίθεντο, ὅτι ἐδόκει αὐτοῖς τὸ πρῶτον ἀρχὴ εἶναι καὶ τὸ ἀσύνθετον, τῶν δὲ σωμάτων πρῶτα τὰ ἐπίπεδα εἶναι. τὰ γὰρ ἁπλούστερά τε καὶ μὴ συν-

αναιρούμενα πρῶτα τῇ φύσει, ἐπιπέδων δὲ γραμμαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, γραμμῶν δὲ στιγμαί, ἃς οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα, αὐτοὶ δὲ μονάδας ἔλεγον, ἀσύνθετα παντάπασιν ὄντα καὶ οὐθὲν πρὸ αὐτῶν ἔχοντα· αἱ δὲ μονάδες ἀριθμοί, οἱ ἀριθμοὶ ἄρα πρῶτοι τῶν ὄντων. καὶ ἐπεὶ τὰ εἴδη πρῶτα τε καὶ αἱ ἰδέαι πρῶται τῶν πρὸς αὐτὰ ὄντων κατ' αὐτόν, καὶ παρ' αὐτῶν τὸ εἶναι ἐχόντων (ἃ ὅτι κείμενά ἐστι διὰ πλειόνων ἐπειρᾶτο 9) δεικνῦναι) τὰ εἴδη ἀριθμοὺς ἔλεγεν. εἰ γὰρ τὸ μονοειδὲς πρῶτον τῶν πρὸ αὐτοῦ ὄντων, μηθὲν δὲ πρῶτον ἀριθμοῦ, τὰ εἴδη ἀριθμοί· διὸ καὶ τὰς του ἀριθμοῦ ἀρχὰς τῶν τε εἰδῶν ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι καὶ τὸ ἓν τῶν πάντων. Ἔτι τὰ μὲν εἴδη τῶν ἄλλων ἀρχαί, τῶν δὲ ἰδεῶν ἀριθμῶν οὐσῶν ἀρχαὶ αἱ τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχαί· ἀρχὰς δὲ ἀριθμοῦ ἔλεγεν εἶναι τήντε μονάδα καὶ τὴν δυάδα. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τὸ ἕν τε καὶ τὸ παρὰ τὸ ἕν, ὅ ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα· ὃ πρῶτον παρὰ τὸ ἕν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, τοῦτο ἀρχὴν ἐτίθετο τῶν τε πολλῶν καὶ τῶν ὀλίγων. ἔστι δὲ ἡ δυὰς πρώτη παρὰ τὸ ἓν ἔχουσα ἐν αὑτῇ καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον πολύ, τὸ δὲ ἥμισυ ὀλίγον· ἃ ἐστιν ἐν τῇ δυάδι· ἔστι δὲ ἐναντία τῷ ἑνί, εἴγε τὸ μὲν ἀδιαίρετον τὸ δὲ διῃρημένον. ἔτι δὲ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον ἀρχὰς ἁπάντων τῶν τε καθ' αὑτὰ ὄντων καὶ τῶν ἀντικειμένων ἡγούμενος δεικνῦναι (πάντα γὰρ

9) sc. *Plato*: ubi ἔλεγον ac similia occurrunt, de *Platonicis* Πυθαγορίζουσι in genere sermo est. Caeterum hunc locum similesque alios dedi ex anecdotis, haud addita diversitate lectionum, quam e Cod. Manuscriptis enotavi, quippe quae plerumque pari momenti sit. Passim emendavi etiam, ac fere semper e Codd. Manuscriptis, locos *Aristotelis*, *Simplicii*, al. in commentat. exscriptos; id quod satis duxi semel monuisse, ne variar. lection. farragine chartas implerem.

ἐπειρᾶτο ὡς εἰς ἁπλούστατα ταῦτα ἀνάγειν) τὸ μὲν ἴσον τῇ μονάδι ἀνετίθει, τὸ δὲ ἄνισον τῇ ὑπεροχῇ καὶ τῇ ἐλλείψει· ἐν δυσὶ γὰρ ἡ ἀνισότης μεγάλῳ τε καὶ μικρῷ, ἅ ἐστιν ὑπερέχον τε καὶ ἐλλεῖπον. διὸ καὶ ἀόριστον αὐτὴν ἐκάλει δυάδα ὅτι μηδέτερον μήτε τὸ ὑπερέχον μήτε τὸ ὑπερεχόμενον καθὸ τοιοῦτον ὡρισμένον, ἀλλ' ἀόριστόν τε καὶ ἄπειρον. ὁρισθεῖσαν δὲ τῷ ἑνὶ τὴν ἀόριστον δυάδα γενέσθαι τὴν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς δυάδα· ἓν γὰρ τῷ εἴδει ἡ δυὰς ἡ τοιαύτη· ἔτι πρῶτος μὲν ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταύτης δὲ ἀρχαὶ τό τε ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον, ἐπεὶ ἐν μὲν τῇ δυάδι πρώτῃ τὸ διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ, ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον· οὐκ ἔτι δὲ τὸ ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον, διπλάσιον καὶ ἥμισυ· ὥστε ταῦτα τοῦ διπλασίου εἶναι στοιχεῖα. καὶ ἐπεὶ ὁρισθέντα τὸ ὑπερέχον τε καὶ τὸ ὑπερεχόμενον διπλάσιον καὶ ἥμισυ γίγνεται (οὐκ ἔτι γὰρ ἀόριστα ταῦτα. ὥσπερ οὐδὲ τὸ τριπλάσιον καὶ τὸ τρίτον, ἢ τετραπλάσιον καὶ τέταρτον, ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν ὡρισμένην ἐχόντων τὴν ὑπεροχὴν ἤδη.) τοῦτο δὲ ἡ τοῦ ἑνὸς φύσις ποιεῖ (ἓν γὰρ ἕκαστον καθὸ τόδε τί ἐστι καὶ ὡρισμένον)· εἴη ἂν στοιχεῖον τῆς δυάδος τῆς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τό τε ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀλλὰ μὴν πρῶτος ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταῦτα ἄρα τῆς δυάδος στοιχεῖα. καὶ διὰ τοιαῦτα μέν τινα ἀρχὰς τῶν τε ἀριθμῶν καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων ἐτίθετο Πλάτων τό τε ἓν καὶ τὴν δυάδα, ὡς ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης λέγει.

4 Platonis igitur argumentatio in scholis exposita, fuisse ejusmodi videtur. Res omnes, quas sensibus usurpamus, expressae ex ideis tanquam aeternis earum simulacris sunt, ex iisque totae pendent: idearum ergo principia rerum simul prin-

cipia sint necesse est. Cum autem corpore prior superficies, superficie linea, lineâ prius punctum, et punctum idem quod monas, monas numerus sit, numero nihil prius esse potest. Similiter jam veteres Pythagorei numeros rerum principia dixerant, quippe quod nihil iis prius esset (vd. Aristotelis Metaphysica I, 5 p. 12, 7. I, 6, p. 16, 14.) Contra quam argumentationem monet Aristoteles (Metaph. XIII, 2 p. 214, 22), quae ratione (τῷ λόγῳ) priora sint, non ideo jam essentia (τῇ οὐσίᾳ) priora esse. Cautius autem Alexander in Commentar. in Metaphysica (h. com. p. 30), quam apud Simplicium, argumentationis hanc partem non soli Platoni, sed simul tribuit Pythagoreis.

Si numeri igitur summa rerum principia sunt, quippe qui simplicis naturae, maneant, etiamsi caetera tollantur omnia, (sic enim pergit Platonis ratiocinatio), ideae quoque ad eos referendae sunt. Platonem ideas docuisse numeros esse saepius testatur Aristoteles, quam ut operae pretium sit coacervare loca probantia: ac recte Graeci interpretes ejus verbis (Metaph. XIII, 9 p. 234, 5) ὁ δὲ πρῶτος θέμενος τά τε εἴδη τοὺς ἀριθμούς, philosophorum illum principem affirmant significari [10])

Numerorum autem principia, procedit argumentatio, sunt unum et quod praeter unum est, id est multum et paucum; idque jam in primo numero, in dyade continetur; nam dyas majus et minus et

10) *Pseudo-Alex.* ad l. l. ὁ δὲ Πλάτων ὁ πρῶτος εἶναι εἴδη θέμενος καὶ ἀριθμοὺς αὐτὰ λέγων, θέμενος δὲ εἶναι καὶ τὰ μαθηματικά, ἐχώρισεν εὐλόγως, καὶ ἄλλα μὲν ἔλεγε τοὺς εἰδητικοὺς ἀριθμούς, ἄλλα δὲ τοὺς μαθηματικούς. *Syrianus* ad eundem loc. ἐπαινεῖ Πλάτωνα διακρινάντα τῶν εἰδῶν τὰ μαθήματα κτλ.

superans superatumque, sive excedens ac deficiens (ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον s. ἐλλεῖπον) complectitur, quorum alterum semper augetur, dum alterum minuitur. Quatenus vero dyas contraria illa indefinita in se ponitur continere, ipsa indefinita est (ἀόριστος δυάς); unitate eam definiente ex ea dyas in numeris fit. Majus et minus, excedens et deficiens principia dimidii ac duplicis omniumque numerorum definitorum sunt. Nihil autem ex illis contrariis fieri potest, vel potius indefinita dyas nihil est, nisi accedat unitas. Cum tamen numeri, quemadmodum res genitae materia praeditae, in dimidia dividi possint, quorum alterum semper minuatur, dum alterum crescat, ex indefinita illa dyade, tanquam ex ὕλῃ, ab unitate facti sint necesse est. Sic igitur unitas et magnum parvumque dyadis sunt principia, unitas et dyas sicuti numerorum sic rerum quoque omnium elementa. Ratione paulo diversa aequale et inaequale Plato rerum dixit principia esse, et hoc ad magnum parvumque retulit, illud ad unitatem. Alii, iique Pythagorei, si quidem Syriano et Pseudo-Alexandro fides habenda, non ex aequali et inaequali, sed ex uno et multo numeros voluerunt factos esse. Aristoteles enim (in Metaph. XIV, 1 p. 237, 16)[11] οἱ

11) Quem ad locum *Pseudo-Alexander* post prolixam explanationem parum ad rem pertinentem καὶ ταῦτα μὲν οὖν pergit, πρὸς σαφήνειαν τῶν λεχθησομένων. αὐτὸς δὲ λέγει (ὁ Ἀριστ.) τῶν τὰ ἐναντία ἀρχὰς θεμένων οἱ μὲν ὥσπερ ὁ Πλάτων τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ὕλην ποιοῦσι, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἄνισον, εἶδος δὲ τὸ ἕν . . . . . ὑπολαμβάνοντες γάρ, φησίν, οἱ περὶ Πλάτωνα τὸ ἄνισον εἶναι τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τοῦ πλήθους ἀντὶ τοῦ πλήθους τὸ ἄνισον

δὲ τὸ ἕτερον, inquit, τῶν ἐναντίων ὕλην ποιοῦσιν, οἱ μὲν τῷ ἑνὶ τῷ ἴσῳ τὸ ἄνισον, ὡς τοῦτο τὴν τοῦ πλήθους οὖσαν φύσιν· ὁ [12]) δὲ τῷ ἑνὶ τὸ πλῆθος. γεννῶνται γὰρ οἱ ἀριθμοὶ τοῖς μὲν ἐκ τῆς τοῦ ἀνίσου δυάδος του μεγάλου καὶ μικροῦ, τῷ δ' ἐκ τοῦ πλήθους, ὑπὸ τῆς τοῦ ἑνὸς δὲ οὐσίας ἀμφοῖν. καὶ γὰρ ὁ τὸ ἄνισον καὶ ἓν λέγων τὰ στοιχεῖα, τὸ δ' ἄνισον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ δυάδα, ὡς ἓν ὄντα τὸ ἄνισον καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγει, καὶ οὐ διορίζει ὅτι λόγῳ, ἀριθμῷ δ' οὔ. Item in Metaph. XIV, 5 p. 248, 21 ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἓν ὁ μὲν τῷ πλήθει ὡς ἐναντίον τίθησιν, ὁ δὲ τῷ ἀνίσῳ, ὡς ἴσῳ τῷ ἑνὶ χρώμενος, ὡς ἐξ ἐναντίων εἴη ἂν ὁ ἀριθμός cf. p. 238, 16 [13]). Id quod Plato appellavit τὸ μέγα ἀντετίθουν τῷ ἑνί· οἱ δὲ περὶ Πυθαγόραν ὕλην τε καὶ ἐναντίον τῷ ἑνὶ αὐτὸ τὸ πλῆθος ποιοῦσι. *Syrianus*: οὔτε Πλάτων τὴν ἀόριστον δυάδα διὰ τῆς ἀνισότητος δηλῶν ἀφίσταται Πυθαγόρου διὰ τοῦ πλήθους αὐτὴν ἐνδεικνυμένου.

12) Edit et Codd. nonnulli Manuscr. οἱ δέ. cf. p. 238, 8.

13) *Pseudo-Alex.* ἄλλοι δὲ τῶν Πυθαγορείων τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἄλλο ὡς μίαν φύσιν, ὑλικὴν δέ, πρὸς τὸ ἓν εἶδος ἀντιτιθέασιν· ἄλλος δέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηκε, τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἓν κατ' ἀλλήλων ὡς ἐναντία ὁπλίζουσι. *Syrianus* ἄξιον δὴ τούτοις ἢ τὰ Κλεινίου τοῦ Πυθαγορείου παραβάλλειν, ὃς ἐξηρῆσθαι βούλεται πανταχοῦ τὸ ἓν καὶ τὸ μέτρον οὐ μόνον σωμάτων οὐδὲ τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν νοητῶν, ἡνίκα ἂν αὐτὸ σεμνύνων ἀρχὰν εἶναι τῶν ὄντων λέγει καὶ νοατῶν μέτρον καὶ ἀγέννατον καὶ ἀΐδιον καὶ μόνον καὶ κυριῶδες αὐτὸ τὸ αὐτὸ δηλοῦν. Huc etiam pertinent, quae habet *Syrianus* sub init. commentar. in l. XIV Metaph. ὅλως δὲ οὐδὲ ἀπὸ τῶν ὡσανεὶ ἀντικειμένων οἱ ἄνδρες ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο στοιχείων (al. Cod. συστοιχιῶν) τὸ ἐπέκεινα ᾔδεσαν, ὡς μαρτυρεῖ Φιλόλαος τὸν θεὸν λέγων πέρας καὶ ἀπειρίαν ὑποστῆσαι, διὰ μὲν τοῦ πέρατος τὴν τῷ ἑνὶ συγγενεστέραν ἐνδεικνύμενος πᾶσαν συστοιχίαν, διὰ δὲ τῆς

καὶ τὸ μικρὸν, alios multum et paucum, alios superans et superatum dicere maluisse, idem memorat Aristoteles (Metaphys. XIV, 1 p. 237, 23) ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἀρχὰς ἃς στοιχεῖα καλοῦσιν, οὐ καλῶς ἀποδιδόασιν· οἱ μὲν τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγοντες μετὰ τοῦ ἑνός, τρία ταῦτα στοιχεῖα τῶν ἀριθμῶν, τὰ μὲν δύο ὕλην, τὸ δ' ἓν τὴν μορφήν· οἱ δὲ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὅτι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν μεγέθους οἰκειότερα τὴν φύσιν· οἱ δὲ τὸ καθόλου μᾶλλον ἐπὶ τούτων τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον. Ac paulo post (p. 238, 7) οἱ δὲ τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ ἓν ἀντιτιθέασιν, οἱ δὲ πλῆθος καὶ τὸ ἕν. Quas duas ultimas opiniones Graeci interpretes item ad Pythagoreos trahunt (vd. not. 13) cf. p. 239, 2. XIV, 2 p. 240, 19. Illarum autem argutiarum quinam auctores fuerint inter Platonicos, Graeci interpretes aut nescierunt aut nos docere neglexerunt. Platonicos, non Pythagoreos, de vocabulis disceptasse, quibus significaretur indefinita dyas, ex Aristotelicorum verborum contextu satis patet. Platonem vero ab his discepta-

ἀπειρίας τὴν ταύτης ὑφειμένην, καὶ ἔτι πρὸ τῶν δύο ἀρχῶν τὴν ἑνιαίαν αἰτίαν καὶ πάντων ἐξῃρημένην προέταττον· ἣν Ἀρχαίνετος μὲν αἰτίαν πρὸ αἰτίας εἶναί φησι, Φιλόλαος δὲ τῶν πάντων ἀρχὰν εἶναι διϊσχυρίζεται, Βροντῖνος δὲ ὡς νοῦ παντὸς καὶ οὐσίας δυνάμει καὶ πρεσβείᾳ ὑπερέχει. cf. *Syrian* in Metaph. XIII, 8 p. 230, 24 ποῖον ἓν ἐρωτᾷς; τὸ ἀρχηγικὸν ἢ τὸ ὡς ἐν μορίοις ἐλάχιστον; ὅλως δὲ διαφορᾶς οὔσης παρ' αὐτοῖς ἑνὸς καὶ μονάδος, περὶ ἧς καὶ τῶν πρεσβυτέρων Πυθαγορείων πολλοὶ διελέχθησαν, ὥσπερ Ἀρχύτας ὅς φησιν ὅτι τὸ ἓν καὶ ἡ μονὰς συγγενῆ ἐόντα διαφέρει ἀλλήλων· καὶ τῶν νεωτέρων δὲ ὁ Δέρατος καὶ Νικόμαχος κτλ. cf. *Archytae* fragm. ap. Stob. in Ecl. ph. p. 714 sqq. ed. Heeren. et *Augustus Boeckhius* V. Cl. in Philolao p. 53 sqq.

tionibus alienum fuisse facile adducor ut credam Alexandro, qui promiscue atque indistincte ei tribuit vocabula, de quibus ortae illae cavillationes sunt, etsi Aristoteles, ubi de Platonis materia agit, semper, quod sciam, utatur verbis τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου. Quod autem G. G. Tennemannus (Hist. philos. II p. 399) Aristotelem affirmat male Platoni adscripsisse vocabula proxime laudata, cum in Philebo (p. 25.) τὸ μεῖζον καὶ σμικρότερον materiam rerum dixerit, id vix refellendum est. Nam ut taceam alia testimonia, expressis verbis testatur Aristoteles, ut vidimus, Platonem non eodem modo, quo in Timaeo, in ἀγράφοις rerum materiam verbis significasse. Caeterum, ut id adhuc moneam, vocabula μᾶλλον καὶ ἧττον et σφόδρα καὶ ἠρέμα, quae in illo Porphyrii loco reperiuntur (p. 30), esse sumta e Platonis Philebo (vd. not. 15) videntur; verba ἄνεσις autem et ἐπίτασις, quibus et doctus ille Aristotelis Platonisque interpres et Alexander utuntur ad significandam naturam materiae Platonicae, ex Aristotelis aliusve Platonici libris de Bono eos crediderim mutuatos esse. Paulo diversius Aristoteles in physicis Auscultat. (III, 6 p. 57, 16) ἐπεὶ καὶ Πλάτων, inquit, διὰ τοῦτο ἄπειρα δύο ἐποίησεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τὴν αὔξησιν δοκεῖ ὑπερβάλλειν καὶ εἰς ἄπειρον ἰέναι καὶ ἐπὶ τὴν καθαίρεσιν κτλ.

Inter rationes, quae Platonicos adduxerint ut unitatem et indefinitam dyada rerum principia facerent, primariam fuisse significat Aristoteles, ut Parmenidis se subtraherent argumentationi. πολλὰ

14) Al. Cod. τοῦτο δαμῇ εἶναι μὴ ἐόντα· quae *Pseudo-Alex.* affert ad explicanda haec verba, prolixiora sunt, quam ut exscribi hic possint.

μὲν οὖν, inquit Aristoteles (in Metaphys. XIV, 2 p. 240, 24), τὰ αἴτια τῆς ἐπὶ ταύτας τὰς αἰτίας ἐκτροπῆς, μάλιστα δὲ τὸ ἀπορῆσαι ἀρχαϊκῶς. ἔδοξε γὰρ αὐτοῖς πάντ' ἔσεσθαι ἓν τὰ ὄντα, αὐτὸ τὸ ὄν, εἰ μή τις λύσει καὶ ὁμόσε βαδιεῖται τῷ Παρμενίδου λόγῳ· οὐ γὰρ μήποτε τοῦτ' οὐδαμῇ εἶναι μὴ ἐόντα [14]· ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι τὸ μὴ ὂν δεῖξαι ὅτι ἔστιν. οὕτω γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος καὶ ἄλλου τινὸς τὰ ὄντα ἔσεσθαι, εἰ πολλά ἐστι (cf. Aristot. physic. Acroas. I, 10 p. 22, 15). Neque sane Platoni materia quidquam fuit nisi mera virtus qualitates et quantitates in se recipiendi: minime enim „aut terra aut aër aut ignis aut aqua est, aut ex iis constituta, sed invisibilis potius species et informis sinus omnium capax." Nam quae in scholis de materia disputaverat Plato, egregie consentiunt cum iis quae de ea exponit in Philebo et Timaeo [15], nisi quod illic probare conatus fuerit sine ejusmodi virtute crescendi, sine qua omnia unum forent ac rerum multitudo minime conciperetur, non solum non res singulas sensibus pertractandas, sed ne numeros quidem fingi posse. Ex unitate enim, quae omnium primum est principium quippe quod sola indivisibilis sit, nihil quod dividi queat, potest progredi. Nam πῶς οὖν ἀρχὴ τὸ ἕν; quaerit Aristoteles (Metaph. XIII, 8 p. 230, 24) ac respondet, ὅτι οὐ διαιρετόν φασιν, ἀλλὰ ἀδιαίρετον καὶ τὸ καθόλου καὶ τὸ ἐπὶ μέρους καὶ τὸ στοιχεῖον. et rursus (ib. p. 231, 14) ἡ μὲν δυὰς διαιρετή, ἡ δὲ μονὰς οὔ. Ipsam autem materiam, quam vulgo sic dicimus, quasi interjectam inter duo contraria,

15) Phileb. p. 24. ἀλλ' εὖ γε, ὦ φίλε Πρώταρχε, ὑπέλαβες καὶ ἀνεμνήσας ὅτι καὶ τὸ σφόδρα ὃ σὺ νῦν ἐφθέγξω καὶ

τὸ μεγά scilicet καὶ μικρόν, tertium ex illis mixtum elementum dixisse videtur Plato. (vd. Ar. de Gener. et Corr. II., 3 ib. Joh. Phil. p. 12 h. comment.)

Tangenda adhuc quaestio est, quam Platonici minime praetermiserunt, quo pacto scilicet numeri principes i. e. qui rerum principia essent, ex unitate indefinitaque fierent dyade. Ac primo quidem consistunt numeri praeter unitatem omnes e monadibus; has igitur monades distinxisse a prima unitate videntur, numerorumque materiam dixisse [16]. Ubi enim Aristoteles (Metaphysic. XIII 8 p. 230, 17) ἑκάστη γὰρ τῶν μονάδων μόριον, inquit, τοῦ ἀριθμοῦ ὡς ὕλη, ac rursus (ib. p. 231, 8) ὥστε γίγνεται ἡ μονὰς ὕλη τῶν ἀριθμῶν, e Platonicorum argumentatur doctrina. His positis quaesiverunt utrum diversi numeri principes ex iisdem s. potius similibus monadibus efficerentur, an unusquisque suas haberet peculiares, quae cum mona-

τό γε ἠρέμα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχετον τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον· ὅπου γὰρ ἂν ἐνῆτον . . . τὸ ποσὸν ἀφανίζετον. cf. p. 25. τὸ μήτε ἀρχὴν μήτε μέσα μήτε τέλος ἀφ' ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ ἔχον (sc. ἄπειρόν ἐστι) Tim. p. 50 ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα δεχομένης σώματα φύσεως· ταὐτὸν αὐτὴν ἀεὶ προσρητέον· ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμεως κτλ . . . . διὸ καὶ πάντων ἐκτὸς εἰδῶν εἶναι χρεὼν κτλ. ib. p. 51. ἀνόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πῃ τοῦ νοητοῦ καὶ δυσαλωτότατον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευσόμεθα κτλ. Caeterum quae in Philebo de infinito habet Plato, proxime accedunt ad ea, quae de indefinita dyade tanquam numerorum rerumque omnium, ut ita dicam, virtute, in scholis disputaverat.

16) cf. not. 13.

verba Alexander: ὡς οἰκείαν τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν δόξαν εὐθύνει· ἐκτίθεται δέ τὸ ἄρεσκον αὐτοῖς ὃ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας εἴρηκε. βουλόμενοι γὰρ τὰ ὄντα (ἀεὶ γὰρ οὐσίας τὰ ὄντα λέγει) ταῦτα δὴ τὰ ὄντα βουλόμενοι ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχὰς ἃς ὑπέθεντο· ἦσαν δὲ αὐτοῖς ἀρχαὶ τῶν ὄντων τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἣν ἔλεγον ἀόριστον δυάδα· εἰς δὴ ταύτην θέλοντες πάντα ἀναγεῖν, τοῦ μὲν μήκους ἀρχὰς ἔλεγον τὸ βραχὺ καὶ μακρόν, ὡς ἐκ μακροῦ τινὸς καὶ βραχέος τὴν γένεσιν ἔχοντος τοῦ μήκους, ἅ ἐστι μέγα καὶ μικρόν· ἢ ὡς πάσης γραμμῆς ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων οὔσης· τοῦ δὲ ἐπιπέδου τὸ στενὸν καὶ πλατύ, ἃ καὶ αὐτά ἐστι μέγα καὶ μικρόν. cf. Aristotel. Metaphysica XIV, 2 p. 242, 9.

Alii, sive fuerint Pythagorei sive Platonici, ratione paulo diversa dimensionum generationem explicarunt. Aristoteles enim in Metaph. XIII, 9 p. 232, 15 οἱ μὲν οὖν τὰ μεγέθη γεννῶσιν ἐκ τοιαύτης ὕλης, ἕτεροι δὲ ἐκ τῆς στιγμῆς· ἡ δὲ στιγμὴ αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι οὐχ ἕν, ἀλλ' οἷον τὸ ἕν, καὶ ἄλλης ὕλης, οἵας τὸ πλῆθος, ἀλλ' οὐ πλήθους. Neque quo pacto numeri e materia efficerent dimensiones, eadem ratione omnes illi exposuerunt, qui non οἷον τὸ ἕν, sed ipsum ἓν principium ponerent. Ad Aristotelis verba: οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῶν εἰδῶν τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ποιοῦσιν· οἷον ἐκ μακροῦ καὶ βραχέος τὰ μήκη, πλατέος δὲ καὶ στενοῦ τὰ ἐπίπεδα, ἐκ βαθέος δὲ καὶ ταπεινοῦ τοὺς ὄγκους· ταῦτα δέ ἐστιν εἴδη τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ. τὴν δὲ κατὰ τὸ ἓν ἀρχὴν ἄλλοι ἄλλως τιθέασι τῶν τοιούτων (Metaph. XIII, 9 p. 231 24), ad haec igitur verba Syrianus: βουλόμενοι φησὶ καὶ τὰ μεγέθη παράγειν ἀπὸ τῶν δύο ἀρχῶν, τοῦ τε ἑνὸς καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος, ἐκ μὲν τῆς δυάδος

φασὶ τήν τε γραμμὴν τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ λαβεῖν, τό τε ἐπίπεδον τὸ στενὸν καὶ πλατύ, τό τε στερεὸν τὸ βαθὺ καὶ ταπεινόν. ταῦτα γὰρ εἴδη ἐκάλουν τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ τοῦ ἐν τῇ ἀορίστῳ δυάδι. τὴν δὲ κατὰ τὸ ἓν φησὶν ἀρχὴν οὐχ ὁμοίως εἰσῆγον ἅπαντες· ἀλλ' οἱ μὲν αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς τὰ εἴδη τοῖς μεγέθεσιν ἔλεγον ἐπιφέρειν, οἷον δυάδα μὲν γραμμῇ, τριάδα δὲ ἐπιπέδῳ, τετράδα δὲ στερεῷ. τοιαῦτα γὰρ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας ἱστορεῖ περὶ Πλάτωνος· οἱ δὲ μεθέξει τοῦ ἑνὸς τὸ εἶδος ἀπετέλουν τῶν μεγεθῶν.[16]) Expositionem, quam interpres Graecus dicit Platonis fuisse, respicit Aristoteles in Metaph. XIV, 3 p. 244, 25 τοῖς δὲ τὰς ἰδέας τιθεμένοις τοῦτο μὲν ἐκφεύγει. ποιοῦσι γὰρ τὰ μεγέθη ἐκ τῆς ὕλης καὶ ἀριθμοῦ. ἐκ μὲν τῆς δυάδος τὰ μήκη, ἐκ τριάδος δ' ἴσως τὰ ἐπίπεδα, ἐκ δὲ τῆς τετράδος τὰ στερεά, ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ἀριθμῶν· διαφέρει γὰρ οὐθέν. Ac Platonem primis numeris usum fuisse tanquam principiis formalibus, ad dimensionum generationem explicandam, patet ex Aristotelis quoque loco in l. I. de Anima. ex iisque quae Interpretes ad eum monuerunt (vd. infra III, 7).

Caeterum eam partem librorum de Bono, in qua Platonis sententiam de generatione dimensionum explicuerat, respexisse videtur Aristoteles, ubi τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐναντίων memorat (vd. Aristot. Metaph. IV, 2 ib. Alex. huj. commentat. p. 11 ib. not. 13)[17]).

16) Ipsis fere verbis exscripsit haec Pseudo-Alexander.

17) monendum autem est in loco, quo Aristoteles primam mentionem facit τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐναντίων *Alexandrum* esse in dubio videri, utrum ad librum secundum de Bono, an ad peculiarem librum de contrariis scriptum referenda sit. ἀναπέμπων δὲ ἡμᾶς, inquit, περὶ τοῦ γνῶναι ὅτι σχεδὸν

6. In libris de Bono Aristoteles haud dubie egerat etiam de duplici genere, quod statuerat Plato numerorum, ac de eo quod interesset inter numeros ideales (εἰδητικούς) et mathematicos ad τὰ μεταξὺ pertinentes. Quod discrimen pluries quidem tangit Aristoteles in Metaphysicis; sed interpretes ejus Graeci satis habuerunt παραφραστικῶς exponere verba Aristotelica, ac monere Platonem omnium primum duplex hoc genus numerorum in philosophiam induxisse [18]. Qua ratione Plato idealem numerum distinxerit a mathematico, nimis breviter ac perobscure significat Aristoteles, dicens οἱ μὲν οὖν ἀμφοτέρους φασὶν εἶναι τοὺς ἀριθμούς, τὸν μὲν ἔχοντα τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, τὰς ἰδέας· τὸν δὲ μαθηματικὸν παρὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθητά, καὶ χωριστοὺς ἀμφοτέρους τῶν αἰσθητῶν (Metaph. XIII 6 p. 221, 19). Quem ad locum Syrianus: ἐνταῦθα

πάντα τὰ ἐναντία ὡς εἰς ἀρχὴν ἀνάγεται τό τε ἓν καὶ τὸ πλῆθος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐναντίων, ὡς ἰδίᾳ περὶ τούτων πραγματευόμενος. εἴρηκε δὲ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τἀγαθοῦ. Ubi iterum illius ἐκλογῆς mentio apud *Aristot.* fit (Metaph. IV, 2 p. 52, 15) libr. secundum de Bono tantum laudat *Alexander.*

18) Ad *Aristotelis* verba: ὁ δὲ πρῶτος θέμενος τά τε εἴδη εἶναι, καὶ ἀριθμούς τὰ εἴδη καὶ τὰ μαθηματικὰ εἶναι, εὐλόγως ἐχώρισεν (Metaph. XIII, 9 p. 234, 5) *Syrianus*: ἐπαινεῖ Πλάτωνα διακρινάντα τῶν εἰδῶν τὰ μαθήματα. cf. *Arist.* Metaph. XIV, 3 p. 245, 8 οἱ δὲ πρῶτοι δύο τοὺς ἀριθμοὺς ποιήσαντες, τόν τε τῶν εἰδῶν καὶ τὸν μαθηματικόν, ἄλλον οὐδαμῶς οὔτ' εἰρήκασιν, οὔτ' ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, πῶς καὶ ἐκ τίνος ἔσται ὁ μαθηματικός· q. ad l. *Syrianus*: ἀποτείνεται μὲν νῦν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον κτλ. Similia ad utrumque locum leguntur apud *Pseudo-Alexandrum.*

Πλάτωνα δῆλός ἐστι τάττων, ὡς καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς αὐτοῦ φησὶν Ἀλέξανδρος καὶ δεχόμεθα Πλάτωνα ταῦτα λέγειν καὶ μὴ μόνον ταῦτα· εἶναι γὰρ καὶ εἰδητικὸν ἀριθμὸν ὑπετίθετο, τάξιν ἐχόντων ἐν αὐτῷ τῶν εἰδῶν· εἶναι καὶ τὸν μαθηματικὸν πρεσβύτερον μὲν ὄντα τοῦ φυσικοῦ, καταδεέστερον δὲ τοῦ εἰδητικοῦ. Quae sequuntur nugae sunt Neo-Platonicae, quas obtrudere nobis maluit Syrianus, quam exscribere dilucidam explicationem verborum Aristotelicorum, quam apud antiquiores ac saniores interpretes eum reperire potuisse verisimile quidem est. Destituti a commentatoribus alio loco periculum faciemus, an, adhibitis quibusdam locis Platonicis, rem explicare possimus.

Strictim autem monendum est Platonicorum, alios sublatis ideis, numeros tantum principes posuisse, alios numeros et εἰδητικοὺς et mathematicos ad unum idemque genus retulisse, alios denique unum solummodo numerorum genus, ideale scilicet agnovisse. Duas primas sententias Aristoteles ita significat (Metaph. XIII 9 p. 233, 25,): οἱ μὲν γὰρ τὰ μαθηματικὰ μόνον ποιοῦντες παρὰ τὰ αἰσθητά, ὁρῶντες τὴν περὶ τὰ εἴδη δυσχέρειαν καὶ πλάσιν, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ εἰδητικοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τὸν μαθηματικὸν ἐποίησαν· οἱ δὲ τὰ εἴδη βουλόμενοι ἅμα καὶ ἀριθμοὺς ποιεῖν, οὐχ ὁρῶντες δὲ εἰ τὰς ἀρχάς τις ταύτας θήσεται, πῶς ἔσται ὁ μαθηματικὸς ἀριθμὸς παρὰ τὸν εἰδητικόν, τὸν αὐτὸν εἰδητικὸν καὶ μαθηματικὸν ἐποίησαν ἀριθμὸν τῷ λόγῳ κτλ. Quarum opinionum primam Alexander affirmaverat Xenocratis fuisse. Nam ad Arist. verba (Metaph. XIII, 6 p. 221, 22) οἱ δὲ τὸν μαθηματικὸν μόνον ἀριθμὸν εἶναι τὸν πρῶτον τῶν ὄντων (φασὶν εἶναι), κεχωρισμένον τῶν αἰσθητῶν, monet

Syrianus: *τοὺς περὶ Ξενοκράτην φησὶν αὐτὸν Ἀλέξανδρος αἰνίττεσθαι, οἳ χωρίζουσι μὲν τὸν μαθηματικὸν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν κτλ.* (cf. Pseudo-Alexandrum). Alio vero loco et Syrianus et Pseudo-Alexander immemores eorum, quae ex Alexandro retulerant, Xenocratem simul cum Speusippo affirmant docuisse numerum idealem ac mathematicum eundem esse. Hanc enim secundam sententiam respicit Aristoteles Metaph. XIII, 8 p. 228, 6 *φανερὸν δ' ἐκ τούτων καὶ ὅτι χείριστα λέγεται ὁ τρίτος τρόπος τὸ εἶναι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τὸν τῶν εἰδῶν καὶ τὸν μαθηματικόν.* Quem ad l. Syrianus: *αἰνίττεται δὲ Σπεύσιππον ἴσως καὶ Ξενοκράτην*, et Pseudo-Alexander: *οἱ δὲ ἐγίγνωσκον μὲν ἀμφοτέρους (τοὺς ἀριθμοὺς) καὶ τὸν εἰδητικὸν καὶ τὸν μαθηματικόν, ἕνα δὲ ἐποίουν ὥσπερ Σπεύσιππος καὶ Ξενοκράτης.* Tertio denique loco Pseudo-Alexander iterum sibi obloquens ipse, Speusippum simul et Xenocratem affirmat ideas sustulisse [19]. Ad Xenocratem hanc doctrinam de unico numerorum genere, mathematico scilicet, pertinere mihi persuadet et ejus placitum de lineis insecabilibus [20] et Alexandri auctoritas. Utrum vero Speusippus, an alius quis Platonicorum negaveverit *εἰδητικὸν* numerum diversum a mathematico

19) *Pseudo-Alex.* in *Aristot.* Metaph. XIII, 9 p. 233, 25 *λέγει ὅτι οἱ μὲν τοὺς μαθηματικοὺς ἀριθμοὺς μόνον ποιοῦντες, ὡς οἱ περὶ Ξενοκράτην καὶ Σπεύσιππον, χωριστοὺς δὲ τῶν αἰσθητῶν καὶ ἄλλους παρὰ τὰ αἰσθητά.*

20) *Xenocratem* perstringit *Aristoteles*, ubi dicit: *οἱ δὲ τὰ μαθηματικὰ (λέγουσι), οὐ μαθηματικῶς δέ· οὐ γὰρ τέμνεσθαι, οὔτε μέγεθος πᾶν εἰς μεγέθη· οὐθ' ὁποιασοῦν μονάδας δυάδα εἶναι* (Metaph. l. l. p. 222, 6.) id quod recte vidit *Syrianus*, qui *καὶ ἔχομεν*, inquit, *καὶ ἐκ τῶν τοῦ κατηγόρου λόγων τὴν ὑπὲρ Ξενοκράτους ἀπολογίαν κτλ.*

esse, equidem non dixerim. Tertiam, quam attuli, de numeris doctrinam perobscuris hisce verbis tangit Aristoteles (l. l. p. 221, 28): *ἄλλος δέ τις τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τὸν τῶν εἰδῶν ἕνα εἶναι* (*φησίν*). Quem ad l. Syrianus haud minus obscure, *μήποτε καὶ οὗτος*, inquit, *ἐν τῷ εἰδητικῷ πάντας ἑώρα, τοὺς μὲν πρὸ αὐτοῦ ὡσανεὶ προελθόντας ἐπὶ τὸ ἐμφανέστερον, τοὺς δὲ μετ' αὐτὸν ὡς κατ' αἰτίαν περιεχομένους παραδειγματικήν*. et Pseudo-Alexander: *ἄλλος δὲ πάλιν φησὶ Πυθαγόρειος τὸν μαθηματικὸν ἀριθμὸν οὐ προσίεται, ἀλλ' ἕνα καὶ πρῶτον ἀριθμὸν τὸν τῶν εἰδῶν εἶναι ἔλεγεν.*

Utrum verisimile sit nec ne, aliquem Pythagoreum ejusmodi sententiae auctorem fuisse dixerint alii: commentatoris certe non magna auctoritas est.

De his autem omnibus, in quibus nos haeremus, Aristotelem egisse in libris de Bono verisimile est, cum et Pythagoreorum placita in iis dicatur explicuisse (vd. h. comment. p. 12.), ac praeterea Syrianus, relata ut probabile est referens 21), ex iis afferat nonnulla, quae fortasse huc trahi poterunt. *ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ μηθὲν εἰρηκέναι, πρὸς τὰς ἐκείνων* (*τῶν ἀπὸ Πλάτωνος* sc.) *ὑποθέσεις, μηδ' ὅλως παρακολουθεῖν τοῖς εἰδητικοῖς ἀριθμοῖς; εἴπερ ἕτεροι τῶν μαθηματικῶν εἶεν, μαρτυρεῖ τὰ ἐν τῷ β τῶν περὶ τῆς φιλοσοφίας ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον· ὥστε εἰ ἄλλος ἀριθμὸς αἱ ἰδέαι μὴ μαθηματικὸς δέ, οὐδεμίαν περὶ αὐτοῦ σύνθεσιν ἔχοιμεν* 22). *ἂν τις γὰρ τῶν γε πλείστων ἡμῶν*

21) Minime enim crediderim Syrianum libris *Aristotelis* de Bono usum fuisse cf. h. comm. p. 5.

22) Interpr. Lat. p. 98: » quia quod etiam ipse fateatur » nihil dixisse contra illorum suppositiones, nec omnino in-

συνίησιν ἄλλον ἀριθμόν, ὥστε καὶ νῦν ὡς πρὸς τοὺς πολλοὺς τοὺς οὐκ εἰδότας ἄλλον ἢ τὸν μοναδικὸν ἀριθμόν, πεποίηται τοὺς ἐλέγχους, τῆς δὲ τῶν θείων ἀνδρῶν διανοίας οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐφήψατο (Syrian. in Arist. Metaph. XIII, 9 p. 234, 11).

7. Qua ratione autem numeris Plato usus sit ad rerum genera inter se nectenda et in classes distribuenda uno exemplo significat Aristoteles in l. I de Anima c. 2 p. 6, 26. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη αὐτὸ μὲν το ζῷον ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους· τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως. ἔτι δὲ καὶ ἄλλως νοῦν μὲν τὸ ἕν, ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο· μοναχῶς γὰρ ἐφ' ἕν· τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν δόξαν· αἴσθησιν δὲ τὸν τοῦ στερεοῦ. οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ τὰ εἴδη αὐτὰ καὶ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἐλέγοντο· εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν στοιχείων. κρίνεται δὲ τὰ πράγματα τὰ μὲν νῷ, τὰ δὲ ἐπιστήμῃ, τὰ δὲ δόξῃ, τὰ δὲ αἰσθήσει· εἴδει δ'οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῶν πραγμάτων [23])

Quae Aristoteles obscurius et brevius hic tangit paulo clarius et uberius exponunt ejus commen-

» sequi ideales numeros, si sint a mathematicis diversi, tes» tatur, quae *in secundo de Philosophia* hoc modo se habent: » quare si alius numerus sunt ideae, sed non mathematicus, » nullam de ipso compositionem habeamus, si quis ex pluri» mis nostrum alium numerum cognoscit; quare et unum » contra multos alium numerum non cognoscentes, quam ex » unitatibus constitutum, fecit redargutiones; divinorum » autem virorum sensus nec omnino attigit.« Non meliores igitur lectiones Codices Manuscripti exhibuerunt, quibus interpres Latinus usus est, quam quos ego exscripsi. Verba ἂν τις γὰρ . . . ἄλλον ἀριθμόν, esse manca videntur, sive ex *Aristotelis* libro ea sumserit sive e propria persona addiderit *Syrianus*.

23) cf. hujus commentat. p. 7.

tatores Themistius et Johannes Philoponus; quorum alter quidem libros Aristotelis de Bono laudat, alter Xenocratis libros de Natura. Johannes Philoponus in l. de An. C. p. 2 [24]) ita: ἱστορεῖ οὖν ἐκεῖ (ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ seu περὶ φιλοσοφίας cf. p. 6) τὴν Πλάτωνος καὶ τῶν Πυθαγορείων περὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δόξαν. λέγει οὖν φάσκειν αὐτοὺς ὅτι τὰ εἴδη ἀριθμοί εἰσιν, ἀριθμοὶ δὲ δεκαδικοί· ἕκαστον γὰρ τῶν εἰδῶν δεκάδα ἔλεγον [25]). ἀριθμοὺς μὲν οὖν ἐκάλουν τὰ εἴδη· ἢ ὅτι ὥσπερ ὁ ἀριθμὸς μετρεῖ καὶ ὁρίζει τὰ ὑποκείμενα, οὕτω καὶ τὰ εἴδη μετρητικά ἐστι καὶ ὁριστικὰ τῆς ὕλης· ἀόριστον γὰρ οὖσαν καθ' αὐτὴν ἐγγενόμενα ἐν αὐτῇ ὁρίζει αὐτὴν

24) Similia ac fere paria leguntur in ἀπορίαις quibusdam περὶ ψυχῆς ex hoc *Joh. Philoponi* comment. plerumque excerptis, quae initio et fine mutilae exstant in Codice Vaticano membran. 261 in recentioribusque quibusdam manuscriptis regiis Parisiens. En pauca quaedam specimina: ὅτι περὶ τἀγαθοῦ βιβλίον συντάξας Ἀριστοτέλης τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος δόξας ἐν αὐτῷ κατατάττει, καὶ μέμνηται τοῦ συντάγματος Ἀριστοτέλης ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ψυχῆς, ἐπονομάζων αὐτὸ καὶ περὶ φιλοσοφίας. Paulo post sic incipit altera ἀπορία huc pertinens: ὅτι ἀρχὰς τῶν εἰδῶν ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι τὴν μονάδα καὶ δυάδα καὶ τριάδα καὶ τετράδα, διότι οἱ ἀπὸ μονάδος συντιθέμενοι μέχρι τῆς τετράδος ποιοῦσι τὸν δέκα, ὅς αὐτοῖς καὶ τέλειος ἐνομίζετο καὶ δεχὰς ἐπωνομάζετο· εἶναι οὖν ἔλεγον τὰς τετραδικὰς ταύτας ἀρχὰς καὶ κοινῶς ἐν πᾶσι καὶ ἰδίᾳ κτλ. Quae sequuntur ipsis plerumque verbis e Johanne Philopono excerpta sunt, semper autem Pyhagoreis adscripta, nunquam Platoni aut Platonicis: quare ἔλεγεν ac similia mutata in ἔλεγον ac sim. In notis notavi tantum potiora eorum quae addidit epitomator, non quae omisit.

25) Haec sumta ex *Aristotelis* libro, explicationem quae sequitur, a *Johanne Philopono* crediderim additam esse.

καὶ περιγράφει· ἢ ὅτι ὥσπερ οἱ ἀριθμοὶ πάντες ἐκ μιᾶς εἰσὶν ἀρχῆς τῆς μονάδος παρηγμένοι, οὕτω καὶ τὰ εἴδη ἐκ τῆς μιᾶς τῶν πάντων ἀρχῆς παράγεται· ἀριθμοὶ μὲν οὖν διὰ τοῦτο δεκαδικοὶ δὲ διὰ τὴν τελειότητα τῶν εἰδῶν. τέλειος γὰρ ἀριθμὸς ὁ δέκα· περιέχει γὰρ πάντα ἀριθμὸν ἐν ἑαυτῷ· οἱ γὰρ μετὰ τὴν δεκάδα εἰς τοὺς ἀπὸ μονάδος πάλιν ἀνακάμπτουσι· διὸ καὶ δέκας ἐκλήθη, οἱονεὶ δεχάς τις οὖσα. Ἀρχὰς δὲ τῶν εἰδῶν τούτων ἔλεγε τὴν μονάδα καὶ δυάδα καὶ τριάδα καὶ τετράδα, διότι οἱ ἀπὸ μονάδος συντιθέμενοι μέχρι τῆς τετράδος ποιοῦσι τὸν δέκα (α β γ δ δέκα γίγνεται) εἶναι οὖν ἔλεγε τὰς τετραδικὰς ταύτας ἀρχὰς καὶ κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι καὶ ἰδίᾳ, καὶ ἔντε τοῖς νοητοῖς καὶ ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. κοινῶς μὲν οὖν ἐπὶ πάντων μονὰς μὲν τὰ νοητά· ἀμερὴς γὰρ ἐκείνων οὐ μόνον ἡ οὐσία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐν στάσει καὶ ἀκινησίᾳ θεωρουμένη. δυὰς δὲ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἢ τὰ ἐπιστημονικά. ὡρισμένως γὰρ τὸ ἀπό του ἐπί τι ἔχει· ἡ γὰρ ἐπιστήμη μετάβασίς ἐστιν ἐξ ὡρισμένων εἰς ὡρισμένα· οὐκ ἔστι γὰρ ἐπιστήμη ἀόριστος· ἔνθεν γὰρ καὶ ἐπιστήμη ἐκλήθη παρὰ τοῦ ἐπὶ στάσιν ἡμᾶς ἄγειν. τριὰς δὲ τὰ φυσικὰ καὶ δοξαστά. φυσικὰ δέ φημι τὰ καθόλου τὰ ἐν τοῖς φυσικοῖς περὶ ἃ ἡ δόξα ἔχει· ὡς καὶ ἐν Τιμαίῳ φησὶν ὁ Πλάτων· τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, τὸ νοητὸν λέγων· τί δὲ τὸ γιγνόμενον ἀεί, οὐδέποτε (δὲ ὄν) 26), τὰ ἐν τοῖς φυσικοῖς λέγων καθόλου. εἰ γὰρ ἀεὶ γίγνεθαι αὐτό φησι καὶ γίγνεται μὲν τὰ φυσικά, ἐν τούτοις δὲ τὰ μερικὰ ἐν χρόνῳ τινὶ ὄντα, οὐκ ἂν λέγοιτο ἀεὶ γίγνεσθαι, δῆλον ὡς περὶ τῶν καθόλου ὁ λόγος, περὶ ἃ καὶ τὴν δόξαν

26) Plat Tim. 27.

ἐνεργεῖν φησί· τὸ μὲν γάρ φησι νοήσει μετὰ λόγου περιληπτόν, τὸ νοητὸν δῆλον ὅτι· τὸ δ' αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν. τριὰς οὖν τοῦτο διὰ τὸ δοξαστὸν εἶναι· διότι τριὰς μὲν ἡ δόξα διὰ τὸ ὁρμᾷν μὲν ἀπό του, μὴ ὡρισμένως δὲ ἐπί τι φέρεσθαι, ἀλλ' ἢ ὧδε ἢ ὧδε. τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ φυσικὰ ἐν ῥεύσει ἔχοντα τὸ εἶναι, καὶ οὐκ ὄντα πάντῃ ἀκίνητα καὶ ἀμετάβλητα, ἑστῶτα μὲν τοῖς εἴδεσι, τῇδε δὲ κἀκεῖσε ταῖς ἀλλοιώσεσι μεταβάλλοντα κατὰ τὰς ἐναντίας μεταβολάς. τριὰς οὖν ταύτῃ κἂν τούτοις· κἂν γὰρ τὰ οὐράνια εἴπῃς, μεταβάλλει κατὰ τόπον, τὰ μὲν ἀπὸ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν, τὰ δ' ἔμπαλιν· καὶ ἀπὸ μὲν τῶν νοτίων ἐπὶ τὰ βόρεια, πάλιν δ' αὖ ἀπ' ἐκείνων ἐπὶ ταῦτα. ἐν δὲ τοῖς αἰσθητοῖς, φημὶ δὲ τοῖς μερικοῖς τε καὶ ἀτόμοις, ἡ τετράς. πῶς δ' ἐν τούτοις ἡ τετρὰς προϊόντες δείξομεν. οὕτω μὲν οὖν ἡ τετραδικὴ ἀρχὴ κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι θεωρεῖται 27). Καὶ ἰδίᾳ δέ φασιν ἐν τοῖς νοητοῖς αὐτὴν θεωρεῖσθαι, ἰδίᾳ δὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς, ἰδίᾳ δὲ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τε καὶ ἀτόμοις· διὰ δὲ ταῦτα

27) Cf. quae de duplici ἐπιστήμῃ ac duplici δόξᾳ disputat Plato in l. VI de Rep. p. 509 sqq. ac l. VII, 533 sqq. ἡ εἰκασία enim ad τὰ ἄτομα καὶ αἰσθητά, ἡ πίστις ad τὰ φυσικά, ἡ διάνοια ad τὰ ἐπιστημονικά, ἡ νόησις denique ad τὰ νοητὰ esse referenda videtur. Notanda autem est notio τῶν φυσικῶν, quam Joh. Philoponus tradit simul astronomica comprehendisse. Xenocrates tria rerum genera statuens, sensibile sc., intelligibile ac denique opinabile (τὸ αἰσθητόν, νοητὸν καὶ δοξαστόν), illud ultimum docuit ad solum coelum pertinere, quippe quod sensibus simulque intelligentia comprehenderetur. δοξαστὴν δὲ καὶ σύνθετον (φησὶν εἶναι οὐσίαν), τὴν αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ· ὁρατὴ μὲν γάρ ἐστι τῇ αἰσθήσει, νοητὴ δὲ διὰ ἀστρολογίας. Sext. Empir. l. adv. Logic. 147. sqq.

ἐλέγετο [28]) μὲν αὐτοζῶον, ὅπερ ἐστὶ παρ' αὐτῷ ἡ ἰδέα τοῦ ζώου καὶ τὸ παράδειγμα· καὶ αὐτὸ μὲν δεκάδα· ὃ συνεστᾶναι ἐκ τῆς πρώτης μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος καὶ τετράδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ αὐτοενὸς καὶ τῆς αὐτοδυάδος καὶ τῆς αὐτοτετράδος. κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτου καὶ ἐν τοῖς μετὰ τὸ αὐτο ζῶον ζώοις, ἀθανάτοις λέγω καὶ θνητοῖς, εἶναι τὰς ἀρχὰς ταύτας. ὥσπερ γὰρ καὶ ἀριθμοὶ δεκαδικοὶ πάντα, οὕτω [29]) καὶ ἐκ μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος [30]). ἀλλὰ το μὲν αὐτοζωον ἐκ τῆς πρώτης μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος καὶ τετράδος [31]). τὰ δὲ ἄλλα τὰ μετὰ τὸ αὐτοζῶον κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀποστάσεως ἧς ἀφεστήκασιν ἀπὸ τοῦ αὐτοζώου, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἀφεστήκασιν· οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἀφεστήκασιν ἐκ τοῦ αὐτοζώου τά τε θεῖα καὶ ἀθάνατα ζῶα καὶ τὰ θνητά· οὐκοῦν τὰ μὲν θεῖά εἰσι καὶ αὐτὰ ἐκ τῆς δευτέρας μονάδος καὶ δευτέρας δυάδος, καὶ ὁμοίως τριάδος καὶ τετράδος. καὶ οὕτως ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀποστάσεως τοῦ αὐτοζώου καὶ ἡ ἀπόστασις γίγνεται τῶν ἀρχῶν. εἶναι οὖν ἔλεγε [32]) τὰς τετραδικὰς ταύτας ἀρχὰς καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς καὶ ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ γιγνώσκει πάντα ταῦτα, εἶναι καὶ αὐ

28) Cod. Vat. 268. ἔλεγον ὅτι τὸ μὲν αὐτοζῶον ὅπερ ἐστὶ παρ' αὐτοῖς.

29) Cod. Vatic. οὕτω πάντα καί.

30) Cod. Vat. addit: δεκαδικὰς δὲ εἶναι ἔλεγον τὰς τετραδικὰς ταύτας ἀρχάς, διὸ ἐκ μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος καὶ τετράδος τάδε καταγίγνεται. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν αὐτ. κτλ.

31) Cod. Vat. τετράδ. γίγνεται· τὸ δὲ μετά.

32) Cod. Vat. εἶναι μὲν οὖν ἔλεγον.

τὴν ἐκ των αὐτῶν ἀρχῶν μονάδος, δυάδος, τριάδος, τετράδος. Τίνα μὲν οὖν ἐν τοῖς νοητοῖς ἔλεγε [33]) μονάδα καὶ δυάδα καὶ τριάδα καὶ τετράδα θεολογίας ἂν εἴη λέγειν· ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς φυσικοῖς προχείρως ἔχομεν λέγειν. εἴποι δ' ἄν τις κἂν τούτοις τὴν τετράδα [34]) διότι τέσσαρα εἴδη ζώων ὁρᾶται ἐν τῷ κόσμῳ οὐρανίων, ἀερίων, χθονίων, ἐνύδρων [35]). Ἐν δὲ τοῖς αἰσθητοῖς μονάδα μὲν λαμβάνει τὸ σημεῖον, δυάδα δὲ τὴν γραμμήν, τριάδα δὲ τὸ ἐπίπεδον καὶ τετράδα τὸ στερεὸν αὐτό· αὗται γὰρ ἀρχαὶ τοῦ σώματος. μονάδα μὲν οὖν τὸ σημεῖον ὡς ἀμερές· τὴν δὲ δυάδα γραμμήν, ἐπειδὴ τὸ σημεῖον ῥυὲν ἐγέννησε τὴν γραμμήν, ἥτις ὑπὸ δύο σημείων περατοῦται καί ἐστι μῆκος ἀπλατές. τὴν τριάδα δὲ τὸ ἐπίπεδον, ἢ διὰ τὸ πρῶτον εἶναι τῶν σχημάτων τὸ τρίγωνον, ἢ ὅπερ καὶ μᾶλλον, ὅτι ὥσπερ τὸ σημεῖον ῥυὲν ἐποίησεν ἐκ τῆς κατὰ μῆκος διαστάσεως ἕτερον σημεῖον· ἐὰν τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον ῥυῇ καὶ κατὰ πλάτος γεννήσει πάλιν ἕτερον σημεῖον [36]). ὥστε γίγνεται τρία σημεῖα. ἓν μὲν τὸ

33) Cod. Vat. ἔλεγον.

34) Cod. Vat. τετράδα εἶναι, διότι.

35) Quis dixerit utrum de his non exposuerit Aristoteles, an commentator ejus libros de Bono non legerit?

36) Similia leguntur apud Sextum Empiricum de Pythagoreis (Pyrrhon. Hyp. III 154) τὸ μὲν γὰρ σημεῖον (λέγουσι) τὸν τῆς μονάδος ἐπέχειν λόγον· τὴν δὲ γραμμὴν τὸν τῆς δυάδος· (δύο γὰρ σημείων μεταξὺ θεωρεῖσθαι ταύτην). τὴν δὲ ἐπιφάνειαν τὸν τῆς τριάδος (ῥύσιν γὰρ εἶναί φασι τῆς γραμμῆς εἰς πλάτος ἐπ' ἄλλο σημεῖον ἐκ πλαγίου κείμενον) τὸ δὲ σῶμα τὸν τῆς τετράδος· ἐπανάστασιν γὰρ γίγνεσθαι τῆς ἐπιφανείας ἐπί τι σημεῖον ὑπερκείμενον. cf. Sext. Emp advers. Arithmetic. 4 id. adv. Logic. I, 99. *Speusippus* autem in libro de numeris Pythagoricis in Theolog. Arithmet. p. 64.

πέρας τοῦ μήκους, ἕτερον δὲ τὸ πέρας τοῦ πλάτους, καὶ τρίτον τὸ κοινὸν ἀμφοῖν· τετράδα δὲ δι' αὐτὸ τὸ στερεόν. ἤτοι πάλιν ὅτι πρῶτον τῶν στερεῶν σχημάτων ἡ πυραμίς [37]), ἥτις γίγνεται ἐκ τεσσάρων τριγώνων ἢ πάλιν καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν. ὡς γὰρ τὸ σημεῖον ῥυὲν κατὰ μῆκος ἐγέννησεν ἄλλο σημεῖον, καὶ πάλιν κατὰ πλάτος ῥυὲν ἐγέννησεν ἕτερον· οὕτως ἐὰν ῥυῇ κατὰ βάθος γεννήσει πάλιν ἄλλο· ὥστε τέσσαρα γεννήσεται σημεῖα· δεῖ δὲ νοεῖν τὴν τοῦ βάθους εὐθεῖαν μετεωριζομένην. οὕτω μὲν οὖν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς μονάς, δυάς, τριάς, τετρὰς ὑπάρχει. Ἐπειδὴ οὖν ἡ ψυχὴ πάντα τὰ ὄντα γιγνώσκει καὶ αὐτὴν εἰκότως ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων ἔλεγεν εἶναι, ἵνα γιγνώσκῃ πάντα· εἶναι οὖν ἐν αὐτῇ μονάδα μὲν τὸν νοῦν δι' οὗ τῶν νοητῶν τὰς ἀντιλήψεις ποιεῖται· ἀμερὴς γὰρ ὁ νοῦς ἁπλῇ ἐπιβολῇ γιγνώσκων τὰ πράγματα. δυάδα δὲ τὴν διάνοιαν [38])· ἔχει γὰρ αὕτη τὸ πόθεν ποῖ· διανύει γὰρ ὁδόν τινα καὶ μεταβαίνει ἀπὸ προτάσεων ἐπὶ συμπέρασμα. τριάδα δὲ τὴν δόξαν, διότι αὕτη ὁρμήσασα δοξάσαι τι διστάζει καὶ οἱονεὶ σχιστὴν ὁδὸν ποιεῖται πότερον ᾧδε ἢ ᾧδε τραπείη· ὥσπερ ὁδόν τινα ἀνύσας, εἶτα εἰς ὁδὸν σχιστὴν ἐμβαλὼν καὶ ἀπορῶν, πότερον τῇδε ἢ τῇδε τραπείη, οὕτω καὶ ἡ δόξα ὑποθέσει τινί

[illegible]
ed. Paris. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐν τῇ γενέσει· πρώτη μὲν γὰρ ἀρχὴ εἰς μέγεθος στιγμή, δευτέρα γραμμή, τρίτη ἐπιφάνεια, τέταρτον στερεόν. — cf. not. seq.

37) ἀλλὰ κἂν ἐπιθεωρήσῃ τις τῇ τριάδι τὴν τετάρτην μονάδα, τουτ' ἔστι τέταρτον σημεῖον, γίγνεται πυραμίς, στερεὸν σῶμα καὶ σχῆμα, Pythagoreorum placita exponens dicit Sext. Emp. adv. Arith. 5 cf. id. adv. Logic. I, 100, cf. Theol. Arithm. p. 18 ed. Paris.

38) En ipsum vocabulum a Platone in l. de Rep. usurpatum.

χρησαμένη, εἶτα δοξάσαι τι περὶ ταύτης θέλουσα ἐφ' ἑκάτερα τῇ ἀπορίᾳ τρέπεται, ἀποροῦσα εἴτε ἡ κατάφασις ἀληθὴς εἴτε ἡ ἀπόφασις. θελήσασα γὰρ ἔχειν ἥντινα ἔννοιαν περὶ ψυχῆς καὶ ἅπαξ εἰς τοῦτο ὁρμήσασα λαβοῦσά τε ὅ ἐστιν, ἡ ψυχὴ διστάζει καὶ διαιρεῖται πότερον θνητὴν αὐτὴν δεῖ νοεῖν ἢ ἀθάνατον, ἢ πάλιν σῶμα ἢ ἀσώματον· καὶ οὕτως ἐπὶ πάντων: τὴν δὲ τετράδα τὴν αἴσθησιν, ἐπειδὴ ἡ μὲν τετρὰς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τὸ σῶμα ἐδήλου, ἡ δὲ αἴσθησις σωματοειδεστάτη ἐστὶ τῶν γνώσεων τῆς ψυχῆς [39]). τοῦ μερικοῦ γὰρ ἀντιλαμβάνεται· ἄνευ γὰρ σώματος οὐδὲν γιγνώσκει· οὐ δεῖ δὲ ἀπορεῖν εἰ τὴν φαντασίαν παρελείπομεν· περιείληπται γὰρ ἐν τῇ αἰσθήσει, ἐπειδὴ καὶ τὰς ἀρχὰς ἐξ αὐτῆς ἔχει.

8. Difficile dictu est, quid in his ex Aristotelis libris de Bono hauserit, quid de suo addiderit Johannes Philoponus: minime enim Aristotelis verba eum transscripsisse, sed quae aut in ipso Aristotelis libro aut apud alium ex eo referentem legerit, suis verbis reddidisse suisque interpositis explicationibus, haud facile quis negabit. Quae autem relata magis quam a Johanne Philopono esse adjecta videntur, haec fere sunt: Plato re-

39) Simplic. de Anima f. 7. ἀπῆγον δὲ εἰς τὰς εἰδητικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ψυχικὰς πάσας γνώσεις, τὴν μὲν νοερὰν ὡς καθ' ἕνωσιν ἀμέριστον συναναιρουμένην εἰς τὴν μονάδα· τὴν δ' ἐπιστημονικὴν ὡς ἀνελισσομένην καὶ ὡς ἀπὸ ἑτέρου τοῦ αἰτίου εἰς τὸ αἰτιατὸν προαγομένην, ὡς δὲ καὶ διὰ τὸ ἀπλανὲς καὶ ἀεὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὁδεῦον εἰς τὴν δυάδα· τὴν δὲ δόξαν εἰς τὴν τριάδα διὰ τὸ τὴν δύναμιν αὐτῆς μὴ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ, ἀλλὰ τότε μὲν ἐπὶ τὸ ἀληθὲς, τότε δὲ ἐπὶ τὸ ψεῦδος κλίνειν. εἰς δὲ τὴν τετράδα τὴν αἴσθησιν διὰ τὸ σωμάτων εἶναι ἀντιληπτικὴν κτλ.

rum species ad numeros retulit, e quibus perfectus numerus τοῦ decem efficeretur; idque ita ut prima tetrade sive prima complexione primorum quatuor numerorum comprehenderet genera maxime universalia: ac prima quidem monade intelligibilia, quae fixa omnique motu immunia, summa animi facultate attingerentur; prima autem dyade scientiā i. e certa firmaque quadam cognitione et ejusmodi animi motu comprehendenda, quo falli nequiremus; prima triade physica sive opinione percipienda, i. e ea quae quidem in rerum natura generalia essent, neque tamen ad suas ideas jam relata; ac prima denique tetrade sive primo quaternario numero sensilia complecteretur, i. e res singulas sensibus usurpandas. Unicuique autem horum generum seriem tribuit quaternionum, quorum primus species ejus generis comprehenderet maxime perfectas, secundus proxime ad has accedentes, similique ratione quaterniones qui sequuntur, gradatim jam porro complecterentur reliquas rerum species. Quam rerum sive potius specierum in classes ordinesque invicem sese excipientes dispositionem ac distributionem nescio an non significent difficilia quaedam Theophrasti in Metaphysicis (c. 9 p. 262, 1 ed. Sylb) verba: Πλάτων δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι μακρὰν τὴν ἀπόστασιν ἐπιμιμεῖσθαί γε θέλειν ἅπαντα (ἀποφαίνουσι).

Cum autem prima illa tetras in se contineret quaecunque et mente et sensibus attingerentur, rerumque universitatis veluti protypum esset, αὐτοζῶον eam dixit Plato, id quod ipsis Aristotelis confirmatur verbis. Quod enim dicit Aristoteles ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις

διωρίσθη, αὐτὸ μεν τὸ ζῶον ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους (de Anima. I, 2. vid. h. Comment. p. 48) minime ita intelligendum est, quasi prima solum rerum sensilium tetras τοῦ αὐτοζώου nomine comprehensa, ab eoque seclusae fuerint tetrades rerum et intelligibilium, et scientia et opinione comprehendendarum: sequuntur enim apud Aristotelem verba: τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως, quae recte Graeci interpretes ad reliqua tria prima rerum genera traxisse videntur [40]) Qua ratione inductus Plato ideas ad numeros retulerit, probabiliter explicuit Alexander, quemadmodum jam vidimus (v d. p. 30). Quod autem Johannes Philoponus dicit Platonem ideas docuisse numeros esse, quippe qui definirent indefinitam materiam, confirmatur quodammodo verbis quibusdam Aristotelis (Phys. Ausc. III, 6 vd. p. 25 h. Comment.) neque repugnat doctrinae Platonicae. [41])

Quid significent numeri decadici, de quibus praeter Johannem Philoponum, quod sciam, loquitur nemo, difficile dictu est. Aristotele teste inter se certarunt Pythagorei Platonici utrum

40) *Simplic.* in Arist. l. 1 de Anima f. 7 τὸ μὲν οὖν αὐτοζῶον ἐκ τῆς τῶν γνωστῶν εἴληπται διαιρέσεως, τὸν νοητὸν δηλοῦν διάκοσμον, ἐν ᾧ τὰ αὐτοειδῆ τοῦτ' ἔστι τὰ πρώτιστα καὶ αἱ τούτων ἀρχαί . . . τὰ δὲ ἄλλα ὁμοιοτρόπως φησί, τὰ λοιπὰ λέγων τῆς τῶν γνωστῶν διαιρέσεως, τὰ ἐπιστητά, τὰ δοξαστά, τὰ αἰσθητά· ἐκ τῶν ἀρχῶν μὲν καὶ ταῦτα ὄντα τῶν εἰδῶν.

41) Paulo secus rem explicat Simplic. l. c. ἀριθμοὺς λέγοντες τὰ εἴδη, ὡς πρῶτα διακεκριμένα τῆς ἀμερίστου ἑνώσεως· τὰ γὰρ ὑπερείδεα καὶ ὑπὲρ διάκρισιν· τὸ μὲν παντελὲς τῶν εἰδῶν πλῆθος διὰ τῆς δεκάδος ᾐνίττοντο κτλ.

decem tantum primi numeri, an alii simul praeter eos, εἰδητικοὶ essent. Nam ἀλλὰ μήν, inquit, εἰ μέχρι τῆς δεκάδος ὁ ἀριθμός, ὥσπερ τινές φασι, πρῶτον μὲν ταχὺ ἐπιλείψει τὰ εἴδη (Metaph. XIII, 8 p. 229, 19). Neque tamen eos putem, qui primos decem tantum numeros ideales esse voluerunt, ut hoc significarent, decadicos eos dixisse: ἕκαστον γὰρ τῶν εἰδῶν δεκάδα ἔλεγον, inquit Johannes Philoponus. In singulis igitur ideis decadis vim ac virtutem reperisse sibi visi sunt. Rem paululum illustrant exempla in iis obvia, quae Theologumena Arithmeticae afferunt e Xenocratis libro de numeris Pythagoricis. Ἔτι τε ἐπιπέδοις καὶ στερεοῖς πρῶτά ἐστι ταῦτα, στιγμή, γραμμή, τρίγωνον, πυραμίς· ἔχει ταῦτα τὸν τῶν δέκα ἀριθμὸν καὶ τέλος ἴσχει· τετρὰς μὲν γὰρ ἐν πυραμίδος γωνίαις ἢ βάσεσι, ἑξὰς δὲ ἐν πλευραῖς (ὥστε δέκα), τετρὰς δὲ πάλιν ἐν στιγμῆς καὶ γραμμῆς διαστήμασι καὶ πέρασι, ἑξὰς δὲ ἐν τριγώνου πλευραῖς καὶ γωνίαις, ὥστε πάλιν δέκα κτλ. (Theolog. Arithmeticae p. 63 ed. Paris.)

Quae habet Themistius (paraphr. f. 66. B. sq.) laudatis libris Xenocratis de Natura, ad explicanda Aristotelis verba in l. I de Anima c. 2, confirmant potius quam illustrant ea quae de Platonica doctrina a Johanne Philopono aliisque didicimus. Sunt autem fere haec:

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας διορίζεται αὐτὸ μὲν τὸ ζῷον ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας εἶναι καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, τὰς δ' ἄλλας ὁμοιοτρόπους· τὴν γὰρ ἀσώματον φύσιν τοῦ μὲν συνεχοῦς ποσοῦ πόρρωθεν εἶναι παντάπασιν ὑπελάμβανον οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἅτε ἐν ὄγκῳ μὴ ὑφεστῶσαν, τοῦ διωρισμένου δὲ οἰκείαν εἶναι· πλῆθος γὰρ

καὶ ἐκείνας εἶναι τῆς φύσεως ἐξ ἑνάδων ἀληθινῶν συντεθειμένον ὑπενόουν, οὐχ οἵαις ἡμεῖς χρώμεθα ἐπὶ τῶν σωμάτων μονάσιν, ὧν οὐδέν ἐστιν ἓν ἀκριβές, ἀλλὰ πλείω, μᾶλλον δὲ ἄπειρα· διὸ καὶ εἰδητικὸν ἐκάλουν τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὅτε συγκείμενον ἐξ εἰδῶν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς δὲ ἐκείνους εἴδη τῶν ὄντων ἐτίθεντο· ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοζώου τουτέστι τοῦ κόσμου τοῦ νοητοῦ στοιχεῖα τὰ πρῶτα ἐποίουν τῶν εἰδητικῶν ἀριθμῶν τὴν τοῦ ἑνὸς ἰδέαν καὶ τὴν τῆς πρώτης δυάδος καὶ τὴν τῆς πρώτης τριάδος καὶ τὴν τῆς πρώτης τετράδος. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ δεῖ πάντως τὰς ἀρχὰς παρεμφαίνεσθαι τοῦ αἰσθητοῦ, ὁ δὲ αἰσθητὸς ἐκ μήκους ἤδη καὶ πλάτους καὶ βάθους, τοῦ μὲν μήκους ἰδέαν εἶναι τὴν πρώτην ἀπεφήναντο δυάδα· ἀπὸ γὰρ ἑνὸς ἐφ' ἓν τὸ μῆκος, τουτέστιν ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον, τοῦ δὲ μήκους ἅμα καὶ πλάτους τὴν πρώτην τριάδα· πρῶτον γὰρ τῶν ἐπιπέδων σχημάτων ἐστὶ τὸ τρίγωνον. τοῦ δὲ μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους τὴν πρώτην τετράδα· πρῶτον γὰρ τῶν στερεῶν ἐστιν ἡ πυραμίς. ταῦτα δὲ ἅπαντα λαβεῖν ἐστιν ἐκ τῶν περὶ φύσεως Ξενοκράτους. τὸ μὲν οὖν αὐτοζῷον τουτέστι τὸν κόσμον τὸν νοητὸν ἐκ τῶν πρώτων ἐποίουν ἀρχῶν, τὰ δὲ ἐπὶ μέρους ἐκ τῶν ἐφειμένων· ὥσπερ γὰρ τὰ αἰσθητὰ ἔχει πρὸς ἄλληλα, οὕτω καὶ τὰς ἰδέας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας ἔχειν. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον μετήεσαν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ ψυχὴ πλείοσι δυνάμεσι χρῆται εἰς κατάληψιν τῶν ὄντων, νῷ καὶ ἐπιστήμῃ καὶ δόξῃ καὶ αἰσθήσει, τὸν μὲν νοῦν ἔχειν ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας αὐτὴν διωρίζοντο, τὴν δὲ ἐπιστήμην ἐκ τῆς πρώτης δυάδος· ἀφ' ἑνὸς γὰρ ἐφ' ἓν καὶ ἡ ἐπιστήμη· ἀπὸ γὰρ τῶν προτάσεων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα. τὴν δόξαν δὲ ἐκ τῆς πρώτης τριάδος, ὅσον ἦν καὶ τοῦ

ἐπιπέδου ἀριθμός· τῆς γὰρ δόξης ἤδη καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἐκ τῶν προτάσεων. αἴσθησιν δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης τετράδος ἐξ ἧς καὶ ἡ τοῦ στερεοῦ σώματος ἰδέα· περὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον σῶμα ἡ αἴσθησις· τῶν μὲν γὰρ ὄντων ἁπάντων ἀρχὴ τὰ εἴδη καὶ ὁ εἰδητικὸς ἀριθμός· αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ στοιχεῖα τὸ ἓν καὶ ἡ δυὰς ἡ ἀόριστος, ἣν ὑπετίθεσαν τῷ ἑνὶ πρὸς γένεσιν τοῦ πλήθους τῶν ἀριθμῶν· ἐξ αὐτοῦ μὲν γὰρ τοῦ ἑνὸς εἴπερ ἓν εἴη τῷ ὄντι, οὐθὲν ἂν ἕτερον πραχθείη· πλήθους δὲ ἐν τοῖς εἴδεσιν ὄντος δεῖ φύσεως ἑτέρας ὑποκειμένης τῷ ἑνὶ παρ᾽ ἧς τὸ πλῆθος, ἣν ἀόριστον δυάδα ἐκάλουν· δυάδα μὲν ὅτι μεριστὴ καὶ πλήθους ἤδη ποιητική, ἀόριστον δὲ ὅτι μὴ εἶχεν οἰκεῖον ὅρον, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἑνὸς αὐτῇ ὁ ὅρος ἑκάστου εἴδους ἐχορηγεῖτο, καὶ ταύτης τῷ ἑνὶ παρυποστάσης τῆς φύσεως, οὕτω πληθυνθῆναι τὸν εἰδητικὸν ἀριθμόν· καὶ ταύτης εἶναι εἰκόνα τὴν ἐν τοῖς σώμασιν ὕλην, ὥσπερ τοῦ ἑνὸς τὸ ἔνυλον εἶδος. τὴν οὖν ψυχὴν συγκειμένην ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐξ ὧνπερ ὁ εἰδητικὸς ἀριθμός, συγκειμένην δὲ οὐ τῷ κεκρᾶσθαι ἀλλὰ τῷ μέσην ἔχειν τάξιν, ὑπὸ μὲν τοῦ ἑνὸς παραχθεῖσαν, τὴν δὲ περὶ τὰ σώματα μεριστὴν φύσιν παραγαγοῦσαν· συγκειμένην οὖν ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν τοῖς εἰδητικοῖς ἀριθμοῖς, εἰκότως γιγνώσκειν τὰ ὄντα. οὕτω μὲν οὖν ὁ παρὰ Πλάτωνος Τίμαιος καὶ αὐτὸς Πλάτων ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς συγγενείας τῇ ψυχῇ τῶν ὄντων τὴν κατάληψιν ἀποδιδόασιν.

Aut falluntur ii, qui Xenocratem affirmant ideas sustulisse, numerosque tantum principes rerum principia posuisse (vd. h. comment. p. 45), aut ejus a Themistio interposita auctoritate ea tantum confirmantur, quae doctus Aristotelis interpres de illa tetrade disputat, qua diversae dimen-

siones significantur. Utinam autem plura nobis reliqua essent e Xenocratis de numeris doctrina! hic enim, teste Theophrasto in Metaphysicis (p. 255, 20) unus omnium Platonicorum maxime rerum genera in classes ordinesque distribuendo, earum universitatem complexus erat.

Simplicius (de Anima f. 7.) in explicando l. Aristotelis l. ad suum in Metaphysica commentarium, qui inter deperditos est, provocat [42]) et exceptis iis, quae in notis (39. 40. 41.) attuli, nihil fere habet, quod operae pretium sit transscribere.

10. Ut breviter comprehendam quae de fundamento Platonicae doctrinae adhuc disputata sunt, posteaquam demonstraverat Plato rerum universitatem ad ideas sive rerum species referendam esse, quae ipsae immutabiles omni mutationi subessent, quarumque vestigia in nostris simul animis reperirentur, earum principia sibi proposuit indagare. Cum autem in physica ratione minus versatus, aeternarumque formarum in rerum natura investigationi non par esset, ad solas impressiones se convertit, quas animis inesse sibi persuaserat, easque in numeris ratus est reperisse, quippe qui soli nulla alia cognitione adhibita possent cognosci omniumque cognitionum elementa essent (vd. p. 33 h. comment.). Sic igitur pro rerum principiis numerorum principia investigavit.

Platonis autem de principiis doctrina nescio an recte intelligi et juste aestimari possit, nisi id teneatur, profectum eum ab Heraclitea et Eleatica

42) καὶ σαφέστερον μὲν ἡ τῶν ἀνδρῶν ἔννοια ἐν τοῖς εἰς τὰ μετὰ τὰ φυσικά μοι γεγραμμένοις διήρθρωται.

simul ratione ad sua placita pervenisse. Vidit enim Plato, et fortasse Socrates ante eum ac Megarici philosophi [43]) idem senserunt obscurius, omnem veritatis cognitionem omnemque philosophiam sublatam iri, nisi adversus Heracliteos demonstraretur, assiduum rerum motum earum essentiam non esse, atque adversus Eleaticos philosophos probaretur et entium varietatem entis notione non tolli, et non ens minime quidem eadem ratione esse qua ens esset, sed tamen poni quodammodo oportere. Entium porro diversitatem in ideis pulchri, boni et aliis aeque firmis, certis ac fixis, iisque omnibus animo impressis, sibi persuasit indagasse, atque sic et Heracliteam rationem, ac simul Eleaticam doctrinam de entis simplicitate et unitate refellisse [44]). Reperta igitur entium varietate, praeter entis unitatem, ex qua certe pendere debuerunt, cum omnia entia essent, ponendum alterum ac varietatis quidem principium erat. Ipsum enim ens dividi non posse facile Plato concessit Parmenidi. Sic igitur duo docuit principia esse, unitatem scilicet ac diversitatem, quorum tamen alterum tantum vere ens esset, alterum rerum varietatem vi et potentia in se contineret. Summa unitate defi-

43) Siquidem ex probabilissima *Fr. Schleiermacheri* V. Cl. conjectura Megarici potissimum philosophi idearum illi sunt amici, de quibus *Plato* in *Sophist.* p. 246.

44) Totam fere *Platonicam* rationem ex *Heracliti* et *Parmenidis* doctrina pendere, sensit *Aristoteles*: ab *Heraclito* enim *Platonem* profectum esse, affirmat in Metaph. I, 6 p. 15, 18 cf. XIII, 4 p. 217, 12: quo pacto autem non ens quodammodo esse probare conatus sit, significat in Metaph. XIV, 2 p. 240, 24 (vd. h. comment. p. 38).

niente indefinitum rerum diversitatis principium, nihil numeris prius ex eo proficiscitur: sine numeris enim neque rerum diversitas comprehendi, neque aliud quid definiri poterat. En altera ratio, qua inductus Plato ideas ad numeros retulit (cf. h. comment. p. 57). Neque tamen indefiniti natura, quam ponere debuerat ad idearum s. numerorum varietatem explicandam, his ex ea repetitis, jam poterat exhausta videri, cum simul infinita esset: et quorsum tenderent numeri ideales, nisi haberent materiam, quam definirent? His fortasse et similibus argumentis adductus, quorum obscura quaedam vestigia in Sophista dialogo reliqua esse videntur, unum idemque indefiniti elementum et eorum, quae participantia unum illud vereque ens, semper eadem et immutabilia entia essent, docuit materiam esse, simulque rerum sensibus percipiendarum materiam, »quae subjecta omnibus sine ulla specie esset, ex qua omnia expressa atque effecta essent, quae omnia accipere posset, omnibusque modis mutari atque ex omni parte.« Ac facilior certe ab entium diversitate progressio ad rerum generationem ac mutationem est; quam ab unico illo omnisque motus experte Eleaticorum ente. Fortasse sensit etiam Plato, rerum formas ut corporeae materiae imprimerentur, communione quadam cum ea cohaerere oportere.

Etsi autem et immutabiles ideas sive numeros ideales, et res sensiles, »sua natura ita mobiles et concitatas ut nihil in iis constans esset,« ex eodem indefiniti elemento docuit proficisci, minime tamen sustulit discrimen, ex quo tota ejus ratio pendet, sed illas, unius i. e. vere entis participes, entia

dixit, res autem singulas, quae ex ideis tantum expressae earumque simulacra essent, propterea quod in adsidua earum mutatione, nihil per se essent, non entia appellavit. Et formas quidem sequitur corporea materia, sine qua etsi non manifestari, tamen concipi possunt: illa vero materia, sublatis formis, ne conjectura quidem informari potest. Haec autem omnia Platonem accuratius persecutum esse, quis dubitet? Sed quocunque modo illa demonstraverit, id quidem liquet, probando ens non quidem dividuum sed varium esse, ad explicandam non entis naturam eum sibi viam muniisse.

Ex his etiam patet, ni fallor, cur communem illam et idearum et rerum mutabilium materiam in Philebo τὸ ἄπειρον, in scholis autem, subtilius de ea disputans, indefinitam dyada dixerit. Hoc scilicet vocabulum et de numeris nos admonet, qui omnium primi ex eo repetuntur, et magis distincte adhuc quam alterum significat, illam materiam nihil per se esse, sed meram virtutem ac potestatem s. δύναμιν gignendi, quae pari ratione et magnum et parvum ac quae reliqua sunt, dici possit in se continere. Quod autem Aristoteles (vlc. phys. Auscult. III, 4 p. 48, 13) Pythagoreos monet unum, Platonem vero duo infinita posuisse, id non nimis premendum est.

Cum probabile conjectura est, tum quibusdam etiam vestigiis indicatur, hoc suae doctrinae fundamentum Platonem jam in mente habuisse, cum Sophisten, Philebum, Timaeum aliosque quosdam e dialogis conscriberet. Atque aut fallor, aut duplex illa δυνάμει in dyade indefinita comprehensa natura,

idealis scilicet et materialis (venia sit verbis), ταὐτοῦ καὶ θατέρου vocabulis et in ejus Sophista (p. 255 sqq.) et in ejus Timaeo (p. 35 sq.) significatur; idque ita ut ipsum ens in Sophista summum unitatis principium sit, et in Timaeo anima mundi non quidem ex ideis ac materia certis jam qualitatibus praedita, sed ex utriusque principiis conflata. Non enim naturam, quae jam corporea sit, sed eam, quae circa corpora dividua fiat, Platonicus demiurgus adhibet in animae mundi fabrica. Τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς, τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταὐτοῦ φύσεως αὖ πέρι καὶ τῆς θατέρου, καὶ κατὰ ταῦτα ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ σώματα μεριστοῦ (Tim. l. l.) Sed haec et similia satis sit hic attigisse; altioris enim indaginis sunt.

Alia autem ex indefinita dyade repetierunt Platonici adhibitis numeris, alia statim e principiis, e summa scilicet unitate et illa dyade. Τὰ μὲν γάρ, inquit Aristoteles, ταῖς ἀρχαῖς ἀποδιδόασιν, οἷον κίνησιν, στάσιν, ἀγαθόν, κακόν· τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς (Metaph. XIII, 8 p. 230, 10) Et satis notum est Platonem locum a materia non distinxisse, motumque ei indidisse (cf. Arist. physic. Auscult. IV., 2 p. 63, 2 Metaph. XIV, 5 p. 248, 7 ib. Interprett. de Caelo I, 9). Bonum autem (τὸ ἀγαθόν) eum ad summam unitatem retulisse, et quae de eo disputat in l. VII de Republica et illa verba Aristotelica, ac denique commentariorum indices egregie demonstrant, quos Aristoteles caeterique de Platonis philosophia scriptos reliquerant. Neque

igitur dubium est, quin Plato inter eos fuerit de quibus Aristoteles: τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας εἶναι λεγόντων οἱ μὲν φασιν αὐτὸ τὸ ἓν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, οὐσίαν μέντοι τὸ ἓν αὐτοῦ ᾤοντο εἶναι μάλιστα (Metaph. XIV, 4 p. 246, 27). Qua in re ab eo dissensit unus ex discipulis, isque Speusippus. Ad Aristotelis enim verba l. l. p. 247, 16: διόπερ ὁ μὲν ἔφευγε τὸ ἀγαθὸν προσάπτειν τῷ ἑνὶ ὡς ἐναντίον ὄν, ἐπειδὴ ἐξ ἐναντίων ἡ γένεσις, τὸ κακὸν τὴν τοῦ πλήθους φύσιν εἶναι· οἱ δὲ λέγουσι τὸ ἄνισον τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν· συμβαίνει δὴ πάντα τὰ ὄντα μετέχειν τοῦ κακοῦ, ἔξω ἑνὸς αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς κτλ. quae ad verba igitur Pseudo-Alexander: ὃ συνεωρακὼς Σπεύσιππος, λέγω δὴ τό, εἰ τὸ ἓν ἀγαθόν, ἀνάγκη τὸ μὴ ἓν τὸ ὑλικὸν κακὸν εἶναι, ἀπέφυγε καὶ προσάπτειν οὐκ ἠθέλησε τὸ ἀγαθὸν τῷ ἑνί. cf. Stob. Eclog. phyh. I p. 58. ed. Heeren. Distinxit autem Plato primum illud ac supremum ens quod τὸ ἀγαθὸν dixit esse, ab unitatibus in numeris. τὸ μέντοι ταύτην (τὴν ἀρχήν) εἶναι τὸ ἕν, inquit Aristoteles, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, στοιχεῖόν τε καὶ στοιχεῖον ἀριθμῶν, ἀδύνατον· συμβαίνει γὰρ πολλὴ δυσχέρεια, ἣν ἔνιοι φεύγοντες ἀπειρήκασιν, οἱ τὸ ἓν μὲν ὁμολογοῦντες ἀρχὴν εἶναι πρώτην καὶ στοιχεῖον τοῦ ἀριθμοῦ δὲ τοῦ μαθηματικοῦ. (Metaph. XIV, 4 p. 247, 5). Quem ad locum Syrianus: τοῦτο Αλέξανδρος εἰς Πλάτωνά φησιν ἀπεῤῥίφθαι. et sententiam paulo contortius expressam bene explicat Pseudo-Alexander: ἀλλὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ μαθηματικοῦ ἀπειρήκασι καὶ ἀφεῖλον ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἑνὸς τὸ ἀγαθόν. Unitates autem, quibus significantur et elementa numerorum idealium et in quovis rerum genere species, quae proxime ad primam unitatem i. e. summum rerum omnium principium accedant,

a summa unitate Aristoteles plerumque ipso vocabulo distinguit, monades eas appellans. Caeterum qua ratione res cunctae e Boni idea penderent, Plato neque in scholis satis accurate videtur persecutus esse. Aristoteles certe notionem τοῦ οὗ ἕνεκα neglectam esse in Platonica philosophia affirmat, et Alexander in commentariis de Bono non actum de ea fuisse monet. Et Aristoteles quidem (in Metaph. I, 6 p. 18, 3). τὸ δ' οὗ ἕνεκα αἱ πράξεις καὶ αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ κινήσεις τρόπον μέν τινα λέγουσιν αἴτιον, οὕτω δὲ οὐ λέγουσιν, οὐδ' ὅνπερ πέφυκεν.... ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ τὸ ὂν ἢ τὸ ἓν φάσκοντες εἶναι τὴν τοιαύτην φύσιν, τῆς μὲν οὐσίας αἴτιόν φασιν εἶναι· οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκα ἢ εἶναι ἢ γίγνεσθαι κτλ. Alexander autem (ad. h. l.) ζητῆσαι δ' ἄν τις πῶς λέγοντος Πλάτωνος καὶ ποιητικὸν αἴτιον, ἐν οἷς λέγει τὸν μὲν νοῦν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε καὶ δεῖξαι ἔργον· ἀλλὰ καὶ τὸ οὗ ἕνεκεν καὶ τέλος δι' ὧν πάλιν λέγει περὶ τὸν πάντων βασιλέα, πάντα ἔστι κἀκείνου ἕνεκα· οὐδετέρων τούτων τῶν αἰτίων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ δόξῃ τῇ τοῦ Πλάτωνος. ἢ ὅτι ἐν οἷς περὶ αἰτίων ἔλεγεν οὐθενὸς τούτων ἐμέμνητο, ὡς ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ· ἢ ὅτι τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ οὐ τίθεται ταῦτα αἴτια, ἀλλ' οὐδὲ ἐξειργάσατό τι περὶ αὐτῶν.

Perdifficilis sane ac perobscura quaestio est de ratione qua Plato rerum genera s. ideas ad numeros principes retulerit. Aristoteles quidem affirmat eum minime, quemadmodum Pythagoreos, numeros docuisse res ipsas, i. e. rerum essentiam iis insitam esse: utrum vero eos veluti normam esse sibi persuaserit, ad quam et ideae a summo rerum principio profectae, resque singulae ab ideis formatae essent,

an vires certis quibusdam rationibus numericis rerum genera procreantes iis significarit, quove alio modo iis usus sit ad aeternam sive idealem rerum naturam explicandam, ex omnibus quaecunque Aristoteles passim de hac parte Platonicae doctrinae habet, haud facile quis eliciet. Satis magnus hic campus est, in quo excurrere acute arguteque conjiciendi facultas possit. Nostrum autem in hac quidem commentatione non fuit penetrare in intimos Platonicae doctrinae recessus, sed colligere tantum et quodammodo inter se connectere quae de ejus fundamento ex Aristotelis libris deperditis reliqua sunt, iisque potius inter se conciliandis quam illustrandis adhibere nonnulla ex ejusdem libris superstitibus, quae ab iis, qui de Platonis Platonicorumque placitis egerunt, adhuc ignorata aut certe neglecta erant. Quae hic coepi adumbrare, in commentariis quos in Aristotelis Metaphysica adornare suscepi, altius mihi erunt indaganda, simulque cum Platonis doctrina comparanda, quemadmodum in ejus dialogis continetur. In quibus explicandis certae sane viae vestigia exstant, quibus insistam: quam egregie enim ad Platonicam doctrinam, ac nescio an non ad universam Graecorum philosophiam recte percipiendam justeque aestimandam via a Friderico Schleiermachero, magno philosopho, patefacta sit, in dies magis intelligo, quo magis ad haec studia animum adverto; et si quos unquam in iis progressus habere videbor, singularis hujus viri scriptis id vel maxime acceptum est referendum. Utinam vero ipse ad finem perducere velit, quae tam eximie inchoavit: etsi enim hic plus quam dimidium facti est coepisse, haud facile tamen quisquam praeter illum,

quo certe nemo unquam intelligentior Platonicae sapientiae interpres fuit, finem et fastigium operi ita imponere poterit, ut principio respondeant extrema.

Bonnae, typis C. F. Thormanni.